

»MANESU« !

Před deseti lety jste si založili spolek. Dali jste mu krásné, veliké jméno a v jednom z prvních společenských večerů poslechli jste, a my mnozí s vámi, výklad o svém zvoleném patronu. Vyhledali jste si také za spolkového náčelníka velkého umělce, v jehož dílech dále žije velký odkaz Josefa Manesa. Neostýchám se vyznati, že přes to vše jsem na Vaše počínání hleděl bez zvláštního vzrušení. Věřte mi, ne proto, že jste byli mladí, sotva škoře odrostlí a že mnozí z Vás ještě ve škole seděli. Proto do jista ne. Ale Vy sami víte, co se v českém životě rodí spolků třeba s nejlepšími intencemi v ustavující valné hromadě, s pěkně formulovanými stanovami a pak se svolávají schůze výborové týden co týden, tam se mnoho mluví, mnoho horlí a debatuje, zlobí, žehrá a usnáší, ale z toho všeho nerodí se nic, co by českému světu prospělo a málo, co by i jen členům spolku přinášelo morální nebo materiální výhody. Myslel jsem si: spolek jako spolek, o jedno jméno víc v adresáři. Líbila se mi Vaše píeta k Manesovi, Vaše důvěřivá přichylnost k Alešovi — víc ve své paměti nenalézám. Scházeli jste se, vídal jsem Vás, sesedávali se v malé tlumy, chodívali pohromadě, ale nevím, zda jste byli vždy svorní, nebo zdali jste mezi sebou měli jaké spory. Dlouho se mi zdálo, že jste spolkový spolek, snad přece lepší než mnohý jiný a že Vás drží hlavně Vaše mládí pohromadě.

Nyní vím, že jste konali víc. Váš spolek stával se rok od roku starší a Vy s ním. Vymohli jste si poznání, že pouze lety. Co se mně a nepochybně také jiným zdálo být zvyklými schůzkami spolkovými, ukázalo se po čase, že bylo ohništěm, na němž se opravdu vařilo. Chtělo se Vám ven, na vzduch, do tlačenice života a to je pochopitelné, neboť jste cítili v sobě teplotu a sílu mládí. Měli jste, řekne se, více odvahy nežli rozvahy při svých zámyslech a podnicích, ale, myslím, že nejméně práva má k této výtce ten, kdo jí Vám činí.

Zkoumali jste půdu »Listy z palety« a našli slabou; volání zašlo bez ohlasu. Pozvedli jste, nezaleklí a nezastrašení, hlasu výše a volali do světa jméno M. Aleše. Byl jsem přede dvěma lety přítomen onomu večeru, kdy jste mu odevzdávali, co jste učinili s nadšením a obětavostí. A v té chvíli, kdy jsme Vás viděli tísniti se kol tohoto mistra, k němuž jste se všech stran obraceli zraky, v nichž byl obdiv, úcta i láska, když se zvedl v síni nesený a mohutný zvuk chorálu svatováclavského, tu přál jsem si míti dar rozhovorní výmluvnosti. Nebyl bych Vám vykládal jakost umění Alešova, neboť sami jste ukázali, kterak ji ceníte, když jste sestavovali výbor jeho prací. Nebyl bych ani vyslovil přání, aby tento trojdílný výbor rozšířil a zpevnil pověst mistrova a sestředěný požitek skýtal těm, kdo po něm sáhnou, neboť

bych byl jen opakoval, co jste Vy svým sebráním a vydáním »M. Aleše« zamýšleli, co jste doň vložili a onou publikací šťastně — jak se záhy potom ukázalo — vystihli.

Tenkráté však jsem viděl velikého umělce, který teprve u vyšším (na štěstí ne pozdním) věku přichází ku žnám; viděl jsem velikého umělce po leta druhdy zanedbávaného, ba pohrdaného a vysmívaného, kterému nové mládí jásá vstříc, jemu tleská a jež si za vzor staví. Co všechno bývalo M. Aleši vytýkáno! Jaké záplavy důvodů se hrnuly, jimiž opodstatňovali vůči němu svoje neporozumění a odmítání. Vy, kteří jste prohledali a zobraceli vše, cokoli Aleš byl kdy načrtal a vytvořil, víte, že tento veliký zjev umělecký, tento veliký umělecký charakter, nezměnil ani jediného rysu, nepovolil ani čárkou, nemá na svědomí jediné koncese panujícímu a jej odmítajícímu vkusu. Učinil jen to, co velcí umělci činí: prohloubil se a zmohutněl, neschýlil se, ale pozvedl všechny lidi uměleckého požitku k sobě. Síla jeho umění nemůže býti lépe dokázána nežli právě tímto faktem. Dnes by bylo všedností široce dovozovati a rozkládati, že jest M. Aleš veliký český umělec. Obě slova — veliký a český — dlužno vysloviti hlasem z hloubi váženým a vložit v ně všechnu vnitřní hodnotu, již možno jimi vyjádřiti. Velikost a českost Alešova umění leží v jeho duchu, který je obsáhlý a úžasně plný grandiosních vidin a který je potažen všemi strunami, jakými česká povaha, letora, mysl a srdce kde zvučí. Jak jádro našeho lidu cítí, miluje, nenávidí, touží, jak se modlí, trpí, raduje, kterak vtípkuje a se směje, v co doufá a čím se posilňuje, jeho dobráctví, šibalství, vzpurnost a nepovolnost až k obětování se, to přece je všechno v Alešových skvosně charakteristických napovídáných črtách, v jeho velebných a rušných cyklech a v jeho osobní povaze, tak měké a při tom nepodajné, jak jen je česká povaha.

Pro mne není umělecká hodnota díla Alešova v jeho zevnějšku. Má také on svůj charakter, svoji svéráznost, ale dovedu si představit, a Vy jako umělci výtvarné práce daleko spíše nežli já, že by mohl býti zevní vzhled a zjev, způsob tvarového vyjadřování se u Aleše zcela jiný nežli jaký z ruky mistrovsky vyplynul a že by velikost a českost Alešova svítila a zářila dále v neseslabené mohutnosti.

Slyšíte po leta volání a toužení po českém umění národním a slyšíte heslo: Moderna! Mnozí z těch, kdo vyhlašují první požadavek, připojují k němu rádi hotový spasitelný recept. Ale Vy sami víte již, že rovněž tak jako padlý Otakar II. nebo Žižka vojevůdce namalovaný na velikém plátně může býti špatným nebo dobře provedeným obrazem, aniž by v jeho umění bylo za mák českosti, tak že také pouhý věrně podaný kroj a stroj plzeňský nebo litomyšlský nečiní ještě z obrazu, v němž se vyskytuje, výtvar českého národního umění. Kdyby tomu tak bylo, pak by české vlastenecké a národní umění muselo přestatí jednou v té chvíli, kdy by byla historie ve tvořivém umění nadobro proskribována a z českých vsí načisto vymizel lidový kroj. Vy sami také dobře víte, že pod vlajku Moderny a moderního umění odkazovány jsou proudy nejrozmanitější, nejrůznější, ano nejednou docela proti sobě běžící: naprostá ideovost na příklad a také absolutní realnost, že vlny jejich jsou jednou anemicky pobledlé a jinde sálavě rozhárané. Největší bizarnost a nejobjektivnější střízlivost jeho prohlašována za moderní.

A vy chcete být českými moderními umělci.

Na svém zvoleném ochranci a ideálním vůdci vidíte, kde se zakládá pole Vaší práce, Vaší vnitřní práce. Výtvarný umělec bez vnitřnosti, bez hloubky ducha a vřelosti citění, bez uměleckého charakteru a umělecké odhodlanosti není umělcem vůbec. Může být mužem veliké dovednosti, jeho ruka obdivované obratnosti; on umí, ale netvoří. Duch musí býti v pohybu a cit ve chvění a varu, rodí-li se dílo umělecké. To je vše nadání a děkuji zaň přírodě. A s nitrem takto bohatým vychází umělec ven, mezi lid, do přírody. V tom tají se nejvlastnější jádro modernosti a pokroku umění, že s lidem a přírodou cítí, že všechno úsilí vynakládá, chopit a umělecky vyzvednout jejich psychologii a uměleckými prostředky, technikou (v celém rozsahu toho slova) jinde nabytou a vlastním přičiněním v osobitou mluvu upravenou, vyjádřiti. L. N. Tolstoj nedávno dovozoval, že umění jest dorozumívajícím prostředkem lidstva. Jistě že tím nevystihl nejvlastnější jeho podstatu. Umělec sám, pravý umělec, tvoří předně proto, že vnitřním neoddolatelným pudem nutkán tvořiti musí, ale vkládá ovšem do svého díla svoji duši a své

srdce, určité jejich stavy a vztahy a ty zase z jeho díla k nám promlouvají, nás vzrušují a resonančně v nás zaznívají.

Který pak umělec v sobě obsáhne českého ducha, který jeho rysy a záchvěvy postřehne, v celém zevním i vnitřním žití a u význačném zjevu a projevu světa, v němž vzrostl a s nímž v jedno srostl, ten vydává plody české vůně a chuti.

To šlo mi tenkrát hlavou, to bych Vám onoho večera byl rád řekl . . .

Ode dvou let rozesíláte měsíční sešity této publikace, pro níž píšu Vám tento list, letos nyní již po druhé zvete nás do své výstavy a v obsahu obojího vykládáte o svých snahách a cílech. Svěžest jara a mládí, půvab slibného rašení a požitek prvně uzralého ovoce jsme tam s radostí našli. Jsou na listech »Volných Směrů«, byly ve výstavě před půl rokem a jsou na výstavě dnes otevřené. Již každému musí býti zřejmo, že spolek Váš není pouhý spolkový spolek. Jste v »Manesu« těsně při sobě a v jeho hřejném teple pracujete. Co konáte, výsledky tohoto sdružení patří Vám, patří českému umění, patří české veřejnosti. Jestliže se kdy zvedne trpkost v srdcích Vašich proto, že Vám toto odevšad a vždy není hned kvitováno, zpomeňte toho, jehož jméno napsali jste si na prapor a také toho, kterého jste si zvolili v čelo. Prožívali trpký život, ale osobité jejich umění přece zvítězilo.

Osobité! Být jako člověk a jako umělec celým mužem, citlivým a silným zároveň, mít svůj život duševní, svoje myšlenky a svoji mluvu k jich vyjádření, v tom věřte, je tajemství všeho velkého umění a všeho pokroku práce. A to vše vybudovati na podkladu, který nám rod a krev přináší, prohlubovati, rozšiřovati a zjemňovati ve styku s českým světem, s oním duchem zvláštní barvy a chvějnosti, který v českém lidu a kraji žije, v atmosféře nasycené našimi bolestmi a tužbami, naší radostí a veselostí, naší filosofií životní, to když činí umělec schopný tvoření a vyjadřování, tvoří národně. Silné individuality a karaktery v tomto živém sadu vyrostlé, sestatněle intenzivně sestřeďují v sobě buď celého ducha národa, buď aspoň některé jeho stránky a co potom z jejich nitra vyvěre a z jejich ruky vyjde, má pak jistě onu želanou dvojí pečeť: je moderní a národní, poněvadž vzešlo z duše, která dnes v českém lidu a českém kraji žije.

Přijměte těchto několik slov chvatně načrtaných na prahu druhého desetiletí, co Vaše sdružení trvá. Jsou upřímně myšlená a jsouli snad nápadně sympatická, má o to jedině Vaše snaha a Vaše práce zásluhu.

Avšak ještě jedno bych rád řekl.

Jste mladí a sestárneme všichni. Tělem všichni, duchem mnozí. Dobře víte, kterak starší pokolení a Vaši přímí učitelé Vám připravovali namáhavě půdu a s láskou vyzbrojovali Vás pro boje budoucí. Po Vás přijdou nepochybně jiní, kteří vystoupí s novými a bohdá ještě pokrokovějšími uměleckými tendencemi a principy. Pak vzpomínejte toho, že všichni máme povinnost vděčnosti každému dobrému pracovníku, vůdci a rádci před námi, nezapomínejte že sami jste s přesvědčením kdys musili si raziti cestu a bojovati o uznání svého umění a nezavírejte se pak radosti nad tím, že nová pokolení činí svým způsobem, se stejnou horlivostí a stejným nadšením totéž, oč Vy jste kdysi usilovali a čemu jste síly své věnovali.

Člověk stárne, ale národ se obrozuje a žije dále.

Buďte zdraví!

V Praze, dne 3. listopadu 1898.

KAREL B. MÁDL.

Udborný spolek plastiků
v Čechách
se sídlem v Praze.

LITICE. — Z „KNIHY CEST“ NAPSAL VILÉM MRŠTÍK. (BRATRU FRANTIŠKOVI).

Pod oknem šumí Orlice, na struze mlčí mlýn. A obzoru hranice, nebe ani vidět není, jak vysoko se klenou kopce smavou, teplou zelení.

Není to už Orlice tichá, zamýšlená, těžká; ta zde je divá, svévolná a zlá. Patnáct let jsem po ní toužil, patnáct let jsem na ni vzpomínal, až ji zas uvidím, s jakou se s ní shledám, jaké zimy, jaké bouře přenesly se přes lehoučký její běh a je-li ještě krásná tak, jako byla tenkrát?

Představoval jsem si ji vážnější, usedlejší, starší za těch patnáct let. A jak byla posud mladá, hovorná a krásná! — — Ještě jsem ani u ní nebyl a už do vlaku mi dýchala vonnou vláhou svojích vln, ještě jsem ani nevystoupil a z daleka už pozdravil mě šťastný, rehotavý její smích . . . Divná jest to v člověku vášeň ještě jedenkrát projít místa, kam nohou vkročil kdysi jako hoch.

ZE SOUTĚŽE NA PLAKÁT VÝSTAVY SPOL. »MANES«.

A. HOFBAUER.

CENA I.

Nic zvláštního jej tam nepoutá a přece běží, nic jej tam nevolá a přece hlava hoří, srdce spěchá, mladá jakási radost ani dočkati se nemůže, jakoby ji tam čekaly zázraky. Co strom, to karamád dávný a věrný a celá krajina tak k srdci přirostlá, jakoby tam duše živa byla po celých patnáct let . . . Nebylo možno se s ní rozejít, volala, lákala, jako živá táhla zpět a vodám, kterým jsi už jednou s Bohem dal, dáti musíš s Bohem zas . . . Je tam překrásné ticho, voda, starý hrad a les a lidé žádní mimo ty, co jen v chaloupkách žijou a ti mlčí jako sen . . .

Mám rád obě Orlice, tichou i tu divou. Jako dvě sestry z jednoho rodu a přece různé povahou, jedním skoro směrem ubíhají uprostřed svých luk, až splynou v pramen jeden a s Labem rozlehlými rovinami skanou v nedohlednou moře pláň. Při pohledu na ně i duše rozvírá se ve dvě a neví, ku které se přiklonit dřív, zda k té neklidné a rozmarné jak děcko, či k té tiché, snivé krasavici hor. jejíž prsa bohatá a pyšná už tolik dětí živí v klíně rozkošných svých údolín.

Celý den potoulal jsem se na březích té tiché. Ticho a ruch, mrtvý klid a nebezpečíplný život táhnul jejím šuměním. Vlaky se zastavovaly, vlaky odcházely, signal za signalem lkavý, těžký, tvrdý a před každým hrozným zahučením ve strážném domku jak v prastarých útrokách u vězňích hodin míšio se v její šplounání. Země se otřásala pod těrchou na prsa jí lehajících, za dne i v noci řítících se nákladů . . . Prošel jsem se po louce, prohlédl Brandýs a nedalo mi to — táhlo mě to zase k ní.

Jak byla tichá, němá a trpná: zdála se býti churava hroznou spotřebou svých sil. Po jedné straně zelená od visících nad ní křovin, po druhé tmavá od zvrácených do ní lesů lehala v stíny spících zátočin a uprostřed nebe po ní teklo hluboké a horké, přenášely se vážky, přeplul stříbrem prozářený beránek. Ověncena záclonami vrb, rozložená v zeleném svém loži, provázena tisícerými květy po bocích ji vyrostlých sedmikrás, skabios a prh, z poměnek divukrásné hvězdy vplétala si do obou svých skrání a jakoby si hrála honicími se po ní obrazy, trhala je každým vlny pohnutím, zdálo se, že s sebou do světa je odnáší i s lesy i s nebesy, skalnými tesy

Z VÝSTAVY SPOJKU »MANES«.

ANT. HUĐEČEK.

POTOK.

ZE SOUTĚŽE NA PLAKÁT VÝSTAVY SPOL. »MANES«.

A. WIESNER.

a jen chvílemi jakoby se zastavovala, prohýbala se ohebnými svými boky a zas klesala přemožena sladkými doteky spočívajícího na ní slunce...

Byla neděle.

Krajina i nebe neslo na sobě svátečný ráz. Jako sklem polity leskly se vlasy luk, voda svítila... jak ty břehy voněly měkkými výdechy mát! A na jednom místě stařeček stál, ruce založeny v kříži — a taky se díval do vody... Tekla mírnými proudy, jen chvílemi objevil se na ní vír, jakoby jí prstem do těla vtisknul důlek. Jeden kroužek, druhý kroužek — třetí, čtvrtý rozevřel se mírným kolísáním vln a povrch její začal se třást, začal se chvět jako přecitlivá kůže ženy ve strachu před ostrým vzduchu dýchnutím.

Vítr ji navštívil.

Stařeček šel a jakoby o něčem přemýšlel... Pohyboval rtoma.

»Je mnoho ryb?« ptám se.

»A málo. Ty továrny, ten smrad, to ji udusí. To by byla ryba hloupá, aby v ní byla.«

»A co raci? Bývalo jich tu mnoho. Před lety, když jsem tudy šel, sám jsem si jich koupil košíček. A za nic.«

»Raci? — Mor! Přišel na ně mor! V celé řece není ráčka. Všeci zhynuli. Leželo jich všude jako potvor!«

Mlčení. —

»To je krásná řeka!« povídám.

Stařeček chvíli přemýšlel.

Po chvíli teprv:

»Je, odpověděl... Ale zatřepal rukou — Je nějak zachmuřená. Spadla někde voda... O Českéj Třebovej nebo ještě dál.«

A konec.

Stařeček stáhl svoje licousy v hořký jakýsi úšklebek a zahleděl se zas do sklené hladiny vodní. Zdálo se, že žalost nějakou v sobě kryl: jak na ni hleděl! Milující syn na milovanou matku nemůže hledět krásněji. Snad tak vycházel za ní den jak den, v neděli jak svátek, hlídal její tvářnost, pamatoval každou stopu její změn, pozoroval ji celou, jak je vysoká, jak padá, slyšel i různost jejího hlasu, rozuměl jí i když byla tichá, nehybna a mrtva jako hladina stojících vod. Ta Orlice tichá! Jak srostla s celou jeho úsobou. Byla tak rozvážná jako jeho krok, mlčenlivá jako jeho ústa, tichá a málomluvná jako jeho věk. I její dekorace byla taková vážná a truchlá více než nádherná, ale milá a vlídná jako jeho řeč. Procházel se kolem ní a ona kolem něho vinula svůj pás, omývala nohy, lehtala kořeny, pod něj břehy svoje kladla jak měkký, hustý, pod nohou se troucí koberec. Bavila jeho zrak, lahodila jeho sluchu, srostla s ním celá, jak byla: zřídka převrhnul se její lem, málokdy zaklokotal její vír a vlnky jen jen jako důlky hloubily se kdesi uprostřed a mizely zas v hlaf. Sestárnul tak v lásce k ní, tiše hynula s ním, plna smrtóných neduhů a nic už asi v duši jeho nezbylo z té, která jako sestra její kdesi na severu proloukala křivolaké prahy Litických hor...

Ale ta divá! Byla jako v tanci! Toho brala, toho pustila, a plna hovoru a milostného šepotání počínala si opravdu jako divá! Srázná a bystrá razí si cestu — — — a co razí, bije se o každý krok, s šedými balvany valí se na dně, pění se a bouří okolo skal, jasná a slavná, po-

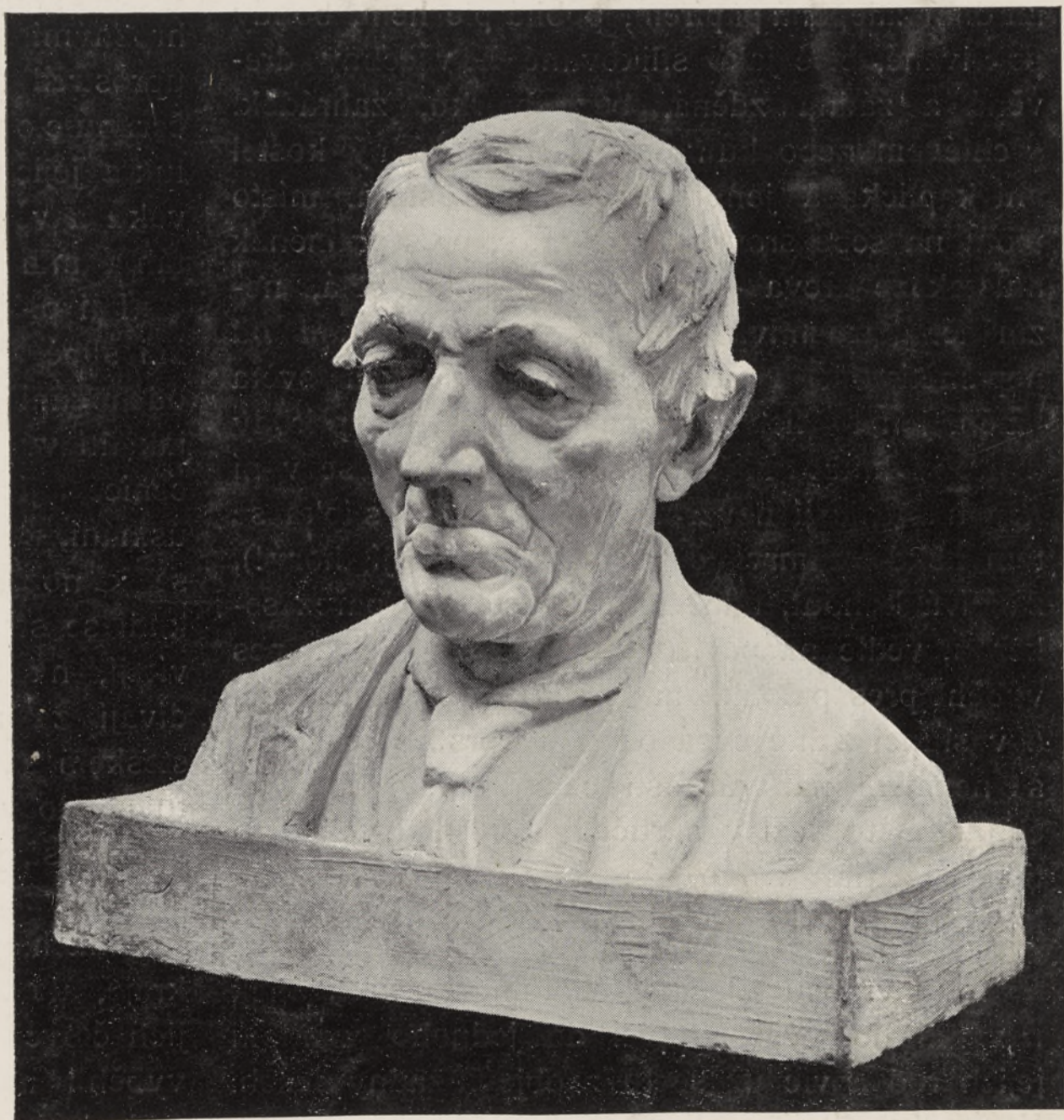
krytá stříbrem, vyšňořená perlami, zdobí sluncem jiskřivý svůj pás, zaplétá trávu do svých lehkých kadeří a vítězná a tvrdá, čistá jako zrcadlo, znovu se sráží, znovu se hrduje, lomcuje břehy, zmítá a hází překážkami, do skály bije a odražená znovu se do ní řítí, až roztráštěná, rozdrčená s pěnou v ústech, skřekem v málomocných výkřicích, všechna ještě roztřesená, shrnuta, ale skrotlá už sama vybíhá a tichá sama svoje údy klade v řetěz kamenných svých pout. Celé její lůno poseto je sledy krutých těchto zápasů, tu kámen, tam balvan, tu jako medusa černý vyvrácený pařez s vlajícími kořeny, tam celý nános z břehů vychvácené zeminy a hukot a šumot naplňuje celý kraj, že přehlušit ji dovede jen bouře v strašném vzplanutí, když prastarými kolem stráněmi zatřese a zapraská vichor alesy vydají ze sebe huk, před jehož srocením Orlice zas zděšená v úzkostech stená a pod břehy zalezá, syčíc trávou jako had . . .

A jaké jsou její břehy! Tam slunce rychle vychází a rychle se zas skrývá za hory, boky strmé a srázné, čnicí v klenbách rostou až až do oblak, tmavé chodby lesem nesou se až k ní, tvrdé skály dunivě zní pod jejími ropoty, vlak mokravou se prodírá tu děrou, pod zemí hledaje cestu, v širý dálný kraj, bouře věků táhnou nad jejími úvaly, sbory mlh obletují táhlé jejich úbočí, dravčí křídla stíní na výšinách nebetyčné svoje úkryty. Obzor, ozubený, země vyhlo-daná a nebe krásné — oči neobyčejně modré a velké rostou tu poměnkám, pstruzi jako blesky projíždějí na dně mezi černavými kameny a bůh ví, jak rostou všechny ty vrby a olše k zemi schýlené, zmrzačené, skřivené, u kořene raky prolezlé a přece strmé: zdají se být hustšími než jinde stromy, do větší se

ženou výšky, kmeny do větších se výší korun a každá koruna jak tvar se válí rozškíbeným jícnem hor.

A všude kolem zeleň, všude tráva, bohatá a sytá, mladoučká a čerstvá, ledva narozená zeleň stele se tu na celý kraj. Nikde suché haluze, nikde prázdného místa, všechno zrovna dýše lahodou a čistou mladou silou vláhou přeplněných míst, odevšad slyšet vrkot potůčků, vzdychání lesa, šumivý var vody řítící se v bílý vodopád — —. A vůně, jaká vůně prolévá se divokým údolím! Voní voda, voní země, celý údol dýchá dřívím a kouřem v smrči obložených chat. A všechno je tu divější, spádnější, zvláštní, jen té krajině vlastní až i po to děvče rezavé, které v ranní rose vyběhlo si do rosy, aby v řece vykoupalo mléčné svoje údy, v slunci vykoupalo červený svůj vlas. Purpur červánků poléval její hlavu, blažený úsměv zahrával jejími

Z VÝSTAVY SPOLKU »MANES«.

JOSEF PEKÁREK.

STUDIE.

rty . . . Mlhy zvedaly se z údolí . . . . Neznám krásnější krajiny než tu vůkolní . . .

Čím dál, tím více tichne kraj, vůně roste, šíří se smutek a hukot Orlice tu zaznívá už jako píseň tesklivá. Kopec za kopcem vlnitými věnci krouží se tu v tichý hrob a objímají v středu na zeleném vršku skrytý, v černém smrčí, divém křoví na vždy pochovaný hrad. Překrásný klid se tu klene krajinou — v rumech dohasíná stlelý věk a mimo žvatlot Orlice jediného tu není slyšet hlásku světa cizího. Chaloupky černé, zvonice vetchá, zlomená a sešlá s mlčícím zvonkem a nad ní kříž a nebe prý tak pod tři měřice v celku — to je vše, ostatní kryjou kopce, zastavují lesy, přepínají do daleka semknuté pásy hor. A ty chaloupky! — Jakoby ani k potřebě nebyly, ale ku hře, šedé leží v stromoví a jen z večera a rána někde za haluzí vypouštějí kouř, jedinou známku toho, že tu přece bydlí lidé. Baráček sem, baráček tam, okénka na dlaň zalepená papírem, pobitá plechem, boudy pokřivené, celé jako sflikované a všechny dřevěné a žádná zděná, bez dvorků, zahrádek, s chlívem nebo kůlnou za sebou, žádný kostel ani kaplička a jenom ta zvonice stará, místo plotů na sebe srovnané balvany, přes pramének můstek ze dřeva — a to je dědinka celá, nezměnná, truchlivá a malá, stojící tu snad od nepaměti tak a nepřející sobě žádných světa změn, jen to ticho, věčné ticho, štěstí přírody a hrobu klid . . . Tak svatá spí. Nic se v ní nepohne, nic jí nevzruší, nanejvýš že slípka se tam někde zamrví černá (černé milují hory!), zazpívá kohout, tam horal rozsekává pařez sekerou, vedle na pavláčce umývá se kočka, pes vyběhl přes palouk, na praku dveří dítě sedí a v slunci zalité cucá od nohy prst. Jinak nic se nezmění na tvářnosti celé krajiny. Tak tichouneka tu leží v náručí hor a snad veliké to ticho je tím vinno, že tolik dojíká a svádí k slzám . . .

Není vrabců zde, není holubů, tu skřivánek nevyletí do výše, dravci do jednoho vyhubili jejich rod a víc už se tu neobjevil žádný z nich. Vlaštovky lítají v ohromných výškách a jen se zamíhnou, už mizí zas, lítají daleko rychleji, než

tam, kde nic jim nehrozí. Jestřábi, krahujci, pochopní orli tu krouží nad hradem, slepice se před nimi třesou a s křikem svolávají svoje dcery pod křídla. Mimo vlaštovky a oblaka, divoké ptáky — holé zůstává nebe, němé, příšerně prázdné bez zpěvu, výkřiků, malé a smutné jak smutný je tu celý kraj. Cosi divného svírá duši při pohledu na celou tu rozvalinu hor, cosi zádumčivého, nebývalého, prastarého vyzírá tu ze všech koutů země a kdo jednou sem zapadnul, odtrhnout se nemůže, — seděl by tu věk. Těžko je tu srdci rozhodnout, v čem spočívá všechno kouzlo, celý ráz, celý dojem kraje tak sladce přítulný a blízký a při tom hluboký, tajemně výhružný a zlý . . . Či by to byla ta divá ozdoba kraje, Orlice jekotná a dravá, co tam dole zpívá v ševelení vrb? či malý ten kousek pole tam, jediný v celém údolí, zasetý hrstkou vychrtlého obilí? či to nebe malé, zastavené vrchy, sevřené a zúžené, jako odříznuté od světa? či vetchý, prastarý ten hrad, obraz šedého dávnověku, elegie sosen, vyrostlých tu na rozbitých rumech slávy? Mluví tu Nic hroznými svými slovy či to chudoba tak žalovala uprostřed tolikera přírodních krás? Těžké tuchy černou clonou lehalý tu vzduchem na smaragdy luk a jejich houstkou jakoby křídla vanula všech věků a všech duchů země, jak tudy od pradávna táhla mlhou zašlých století . . .

I ti psi, jediní, kteří zdáním aspoň zasloužili sobě jména svého kraje Litic — jakoby, odchování smutnou samotou, hlídali její krásu, jak lití vyřítili se ze všech stran, zoufale k nebi ceníce lající své zuby. Ale stačí jenom vlídné usmání, zalichocení prstem a tichnou hned, tulí se k noze, obloukem s vrčením družným už klidí se stranou. Po druhé už nevyjí, ale zdaleka vítají, na kus vyprovodí po cestě a dlouho se dívají za mizícím přítelem s divným jakýmsi steskem samotáře v oku. Jsou rádi, že se jich tu někdo všimne, polahodí, polaská zdivočilou jejich srst, jsou vděční za každý úsměv, dobrotivé slovo, vzácna je jim láska v malebných jejich pustinách, slepnou, stárnou ve službách svého kraje, ale touží po lidech a bojí se jich víc, než jich člověk sám . . . . Na cestě k myslivně dva vyběhli naproti mně, jeden myslivecký, těžký a druhý, bůh ví, jaký to byl pes . . . Nebyl ani šedý ani černý, ani hladký ani příliš chlupatý,

VZPOMÍNKA

PŘIŠEL KDYSI PODZIM... V KRAJI V DUŠI ZAPAD,
SNAD JEJ ZRAK TVŮJ VOLAL VEČNÝM SMUTKEM STINNÝM.
PŘIŠEL KDYSI PODZIM, NAUČIL NÁS CHÁPAT
AŽ SE JARO VRÁTÍ, ŽE POKVETE JINÝM.

VEČNOU VZPOMÍNKU JSME SOBĚ SLIBOVALI
ALE TVOJE OČI BEZNADEJÍ PLÁLY.

ani čistý ani příliš špinavý, jednu pracku žlutou, oči jako jehly, černý, malý šňupáček a hubu škaredou. Strach bylo kroku udělat; v první chvíli zdálo se, že člověka roztrhá . . . Až dvěře se otevřely a na práh vystoupil myslivec mladý, vysoký a štíhlý v jízdeckých botách, se zeleným kloboučkem na hlavě.

— Nebojte se, nic neudělá — Cvrčku, nech toho!

A Cvrček si leh', ještě jen hafnul, zavrčel, očmuchal, ještě jednou hafnul a svalil se k nohoum, mžouraje očima jako svatý. To on jen tak, smál se v trávě očima i rozšklebenou hubou a jen smát jsem se mu nesměl, aspoň ne do očí: hned byl zas na nohou, začal brousit prac-kama, ježit škaredou svou srstí. V hovoru s myslivcem pak už docela byl můj. Neminulo chvílky aby nepřinesl a nesložil něco k nohoum; křídlo jakéhosi ptáka, kámen, pak suchou, mechtem obrostlou větev, věchet slámy, kus starého šindele a zase kámen a zase dřevo, za chvíli byla toho hromádka —. Když jsem pak odcházel, ještě mě vyprovázel na kus cesty dolů až k můstku, ba až za můstek mě vyprovodil, ale dále že už nepůjde — dále že už nemůže, že by za to byl vaděn a potom domácnost, — copak kdyby se něco stalo? — všechna zodpovědnost spočívá na něm, rád by, — ale — naklonil hlavičku a hrábnul dvakrát nožkou do písku: — nemůže . . .

Vystoupím na verandu kolonádou podepřené myslivny a podávám myslivci ruku. Snad rostl pro ten kraj v tom kloboučku zeleném s pérem v zátylí, v mysliveckých šatech, ležících mu na těle jako ulité . . . Cosi ženského měl v tváři, sladkého v očích, takové myslivce princezny milovaly v pohádkách, malíři malovali v milostných zahradách. Hned se posadil a jakoby mu ani cizím nebyl, ale bůh ví jak dlouho se s ním znal, vypravoval, kde jsou ti lidé, kteří tu byli před tolika lety, kde který vykáceli les, jak mnoho vylámali skal. Čtvrt hodiny as vzdáleny jsou odtud jejich lomy, šel jsem jimi okolo. Lidé dlouho se tu živili stavem, pracovali i v hedvábí, chata vedle chaty hřměla pravidelným trdla nárazem, chvělo se jím celé údolí. Nebylo pro ně výživy jiné nežli té, ale když ta došla, přišly stroje, křičel hlad — byli by scepeněli v pře-

krásném tom kraji psotou, kdyby hlad v nich nebyl vzbudil záští proti kamenným hrázím, oddělujícím je od živného světa a nebyl poštvál je, aby zakously se do tvrdých útrob a trhali její vnitřnosti. Když je živit nemohou ruce, — ať je živí skály. A od těch dob po kuse kus uhryzují hor, vrážejí do nich hřebíky, vtloukají klíny, dloubají rány, nabíjejí třaskavými náboji a v ohromných ranách tříští prahy tisíciletých prahor, aby rozbité a rozdrcené na stále menší a menší kaménky rozvezli je jako zlato svého kraje do všech zemí království. Příšerný až je pohled na rozšklebený jícen otevřených země ran. —

Zdálky jak hrady rozbité, vyvrácené z kořene stojí přímo zježené a drsné, hroživé svou nahotou, jakoby na odiv vystavovaly zjizvenou svou leb, rozsápanou živly věků, rozvrtanou silou lidských toporů, vyhlodanou až do pola těmi červy tam, válejícími se v jejich dutinách. A ještě stále je slyšet jejich vrtání, rachot kladiv, rány dlát, skřipot nástrojů, jak hlodavě se v zemi ryjou nepoddajnou korou čediče. Po skalách rozlezlí jak mravenci, roznesli už hory půl a stále ještě napřahují ruce, zatínají pěstě, čela proti čelu usilují rozprástit celé její klenutí. A je úchvatné na ně podívání, jak po provazech se vzpínají, jak veverky lezou, s kamene na kámen skákají, tam se řítí topor, tam skály se udróbí kus a vůdce už troubí, hlídači se rozbíhají — červené praporky mávají výstrahou . . . Dělníci utíkají, k zemi se krčí, za kameny mizí, do děr zalezají jako hmyz a ze skály už se kouří, doutnák doutná — dým vyšlehnul, zapraskaly skály a země zařvala, výkřik za výkřikem dral se z jejich prsou a jeden strašnější než druhý, provázený rachotem pukajících stěn, znásobený ozvěnami lesů, proniknutý hvízdáním a syčením shůry letícího kamení. Teprve když poslední výbuch se provalil a šterk se sykotem spršel na zem, oddechly si skály, spočinula země a skaláci vylézají zase z děr, čapky jejich mihají se mezi balvany a zase k nové práci, novému dílu, na vozy, ke strojům, po skalách vzhůru, zas na provazy, lřana, osmáhlí, šediví, do pola vysvlečení, vysocí, hranatí a zrovna tak tvrdí jako ty skály, ve kterých se rýpou, slezají znovu obnažené její bolesti. . . .

A čím že se ještě živí ti lidé? Čím ženy? Ty nelezou po skalách, netlukou štěrk . . .

Oh ty ruce, ubohé ruce litických žen! Posud je vidím bledé a skřivené, jako pozlacené žlutým světlem kahance, jak se mihotají a splétají, jak paličky přehazují, špendlíky mění a tenounkými nitkami osnovu vážou v překrásně jemné, jak pavučí lehké, průsvitné krajky. — Vzorky se mění, práce s ní, stále novější a namáhavější ukládá jim svět, jeden dělají čtvrt roku, druhý i půl roku a zase přijde jiný a nový, faktory kdesi ve světě sehnaný a zas to jde znova, nad dvěma lokty nejjemnějších celý týden vysedí a když dva, tři zlaté za ně utrhá, už je moc! Ode tmy do tmy krčí se a slepnou, vysýchají a umírají v krásných svých horách a o celých deset, dvacet roků loučí se s nimi dřív, než by se loučily neskrčeny nad strašným dílem rozkošných tkanin . . . Slávu trží hory, zase ty bezcitné, neživné, překrásné hory: jsou všude, po celém světě známy heboučké, tenounké, drahými penězi placené výrobky litických a podkrkonošských hor; dodavatelé do Uher, do Ruska, do Němce prý je rozesílají, a z Vídně do Paříže putují, kde v ložích a divadle se skví, vyrobené zde suchými prsty a při kašli úbytí, vypiplané pavučí zručností a pílí mravenců, skropené slzami předčasného stáří, ovanuté vzdechy hned v prvním rozkvětu vadnoucí krásy horalek. Jsou bledé a jako vyjevené, oči mají vodnaté, prsa shroucená, dech suchý, řeč rychlou, ukvapenou, mdlou . . .

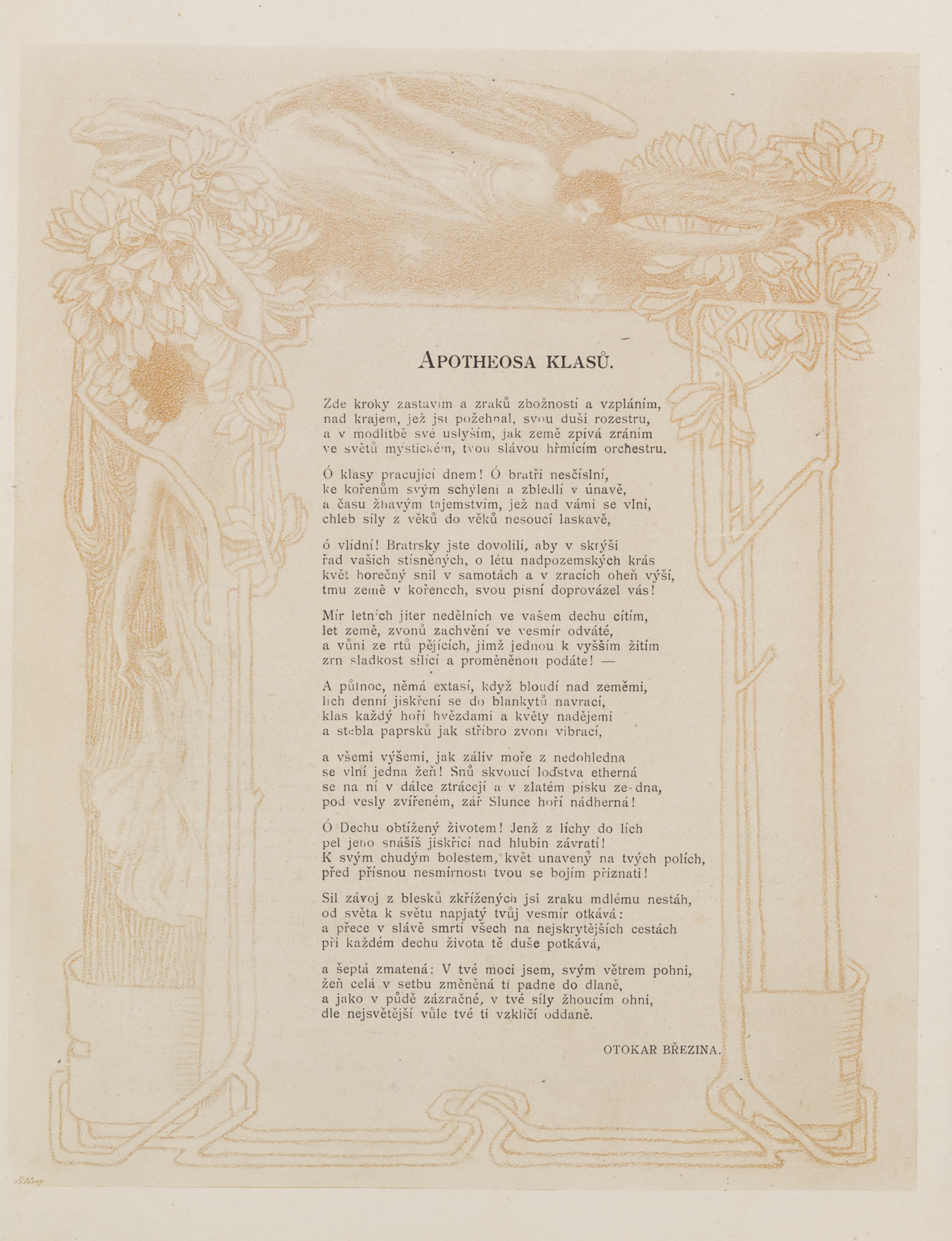
Jak teskně vyhlížejí z oken za každým, kdo z cizího světa se tu na okamžik ve skle objeví! Ale jen se vychýlí bezbarvý a suchý jejich obličej, už zase zmizí, už se zas vrací k opuštěné niti, aby prsty dohonily co zmeškaly oči . . . kdo tu práci ocení? Kdo ji viděl a v záři světla poznal poloshaslé její oběti — s divným pocitem pak v prsou putuje toutéž zelenou chodbou vzhůru kolem zeleného palouku, pod vzdušnou kolonádu verandy a divně se pak dívá na slunný, ve své kráse a zachovalosti tak čistý, poeticky klidný, neskonale smutný kraj . . . Bývalo zde vždycky tak? Líp či hůř? Hádanka ta černým křídlem přeletěla kolem a krajinka nabyla pojednou duše, měla svou lidskou historii, i tu starou, zakletou v pobořených hradbách zámku. i tu živou, ne-

poznanou, pochovanou v živých hrobech chouloupek, z kterých se na pohled tak krásně dýmá, u kterých tak idylicky omývá svou hlavu kočka, kde pes stojí na stráži, stařec rovná dříví a děti po trávě se batolí, děvčata, synci na průhoně pasou svoje kozičky. A tu už o jiných šeptala věcech Orlice divá. — Byla symbolem toho života zde, rvoucího se o kus vezdejšího chleba tvrdého jako kamení, zrovna tak jako ti lidé zde bije se o každou píď Bohem jí vykázané přírody a zasměje-li se v proudu, zaskotačí-li o kámen, hned bolest s výkřikem následuje za smíchem — není radosti bez slzy hoře . . .

Zamyslí se duše a v tom zamýšlení chvějí se světla, třesou se stíny, v údolí se schvívá svatý, tichý mír . . .

Proseděl jsem tak celé hodiny tváří v tvář litickému údolí, dýchaje do sebe velikou vůni, kterou země k nebi vysílala v podvečerním svítání. Vzduch byl jako víno a všechno páchlo pryskyřicí, chvojím. A čím víc a čím níž den se nachyloval k soumraku, tím větší rostla vůně země, až večer hlava jako opilá unavená zatonoula po spánku a na lůžku před spaním ještě jednou si připamatovala, co viděla za dne: . . . podivná skupení stromů . . . světlo . . . zeleň . . . trávy mezi stavením . . . Jak bubnoval ten mlýn! — — míhaly se ruce — — trhaly skály — — vzdychala voda . . . Už jako ve snách šířil se obzor — — duše lehká opouštěla zemi — — — a ocitla se tam kde mizí pravdy poznání a na trůn zasedá klam sladkého snění. — — Když je tu tak krásně nyní — jak nebesky vlídně tu musí být, když jaro sem zavítá, žežulka zavolá, naplní se ptáky les — — ti zpívají — — zpívají a na březích chudobky kvetou — — — Jak tu musí v zimě být, když ráj ten je bílý zas, řeka zamrzlá, němá a neslyšet šumivé řeky šplounání a měsíc svítí na horách, v bílou svou náruč přijímaje v sněhy pochovaný kraj. . . . Oh, ty svaté, svaté mučennice tam v hořících okýnkách, kde dosud ještě světla svítí, když už jinde dávno slaví noc a na sny jejich lehá noci bílá zář — — — —

APOTHEOSA KLASŮ.

Zde kroky zastavím a zraků zbožností a vzpláním,
nad krajem, jež jsi požehnal, svou duši rozestru,
a v modlitbě své uslyším, jak země zpívá zráním
ve světě mystickém, tvou slávou hřmícím orchestru.

Ó klasy pracující dnem! Ó bratři nesčíslní,
ke kořenům svým schýlení a zbledlí v únavě,
a času žhavým tajemstvím, jež nad vámi se vlní,
chleb síly z věků do věků nesoucí laskavě,

ó vlídní! Bratrsky jste dovolili, aby v skrýši
řad vašich stíněných, o létu nadpozemských krás
květ horečný snil v samotách a v zracích oheň výší,
tmu země v kořencích, svou písní doprovázel vás!

Mír letních jiter nedělních ve vašem dechu cítím,
let země, zvonů zachvění ve vesmír odvádě,
a vůni ze rtů pějících, jimž jednou k vyšším žitím
zrn sladkost sílicí a proměněnou podáte! —

A půlnoc, němá extasí, když bloudí nad zeměmi,
lich denní jiskření se do blankytů navrací,
klas každý hoří hvězdami a květy nadějemi
a stebila paprsků jak stříbro zvoní vibrací,

a všemi výšemi, jak záliv moře z nedohledna
se vlní jedna žeň! Snů skvoucí loďstva etherná
se na ní v dálce ztrácejí a v zlatém pisku ze dna,
pod vesly zvířeném, zář Slunce hoří nádherná!

Ó Dechu obtížený životem! Jenž z líchy do lích
pel jeho snášíš jiskřící nad hlubin závratí!
K svým chudým bolestem, květ unavený na tvých polích,
před přísnou nesmírností tvou se bojím přiznati!

Sil závoj z blesků zkřížených jsi zraku mdlému nestáh,
od světa k světu napjatý tvůj vesmír otkává:
a přece v slávě smrti všech na nejskrytějších cestách
při každém dechu života tě duše potkává,

a šeptá zmatená: V tvé moci jsem, svým větrem pohni,
žeň celá v setbu změněná ti padne do dlaně,
a jako v půdě zázračné, v tvé síly žhoucím ohni,
dle nejsvětější vůle tvé ti vzkličí oddaně.

OTOKAR BŘEZINA.

GALERIE TRETJAKOVSKÁ. — PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ UMĚ- LECKÝCH SNAH NA RUSI.

Říká-li Rus Moskvě »mátuška Moskva«, činí tak s přesvědčením, s hrdostí a láskou, a je v tom stále utvrzován. Jako její Kreml je středem města, okolo něhož ono se rozložilo a rozkládá v ohromných kruzích, tak Moskva byla od dávných století střediskem veškerého života ruského a jest jím z velké části dosud. Historie stará i novější se k ní víže. Tu mohutný Kreml, těžkou východní nádherou a pestrotou zářící, upomíná na bohatýrské podniky a skutky, na slávu, moc i hrůzu starých ruských carů; tam zlatý chrám Krista Spasitele hoří v slunci jako živý hlasatel požáru Moskvy a porážky Napoleonovy, na jejíž památku jest vystavěn. Tu pomníky jsou duchovní i světské, svaté chrámy i síně osvětlné, tu sídlo jest obrovského obchodu. Tu zrodili se Gribojedov, Puškin, Lermontov, Dostojevský. Tu dobročinnost působí úcty hodná.

A sám pohled na ni, ať s věže Ivana Velkého, ať s Vrabčích hor, vzbuzuje radost a přichylnost k té veliké bytosti, stále rostoucí, stále se vzdávající do velikého nekonečna. Toť nádherný svět pohádkový. Tisíc bání a věží, zlatých, hvězdnatých a pestrobar-

vých, s hlaholem tisícerych zvonů mluví o hlubokém citu náboženském, o mocných vzplanutích duše ruské, o mravním jejím apoštolování po všem světě. Zapomínáš na stíny při tomto čistém jase.

Tuť zajisté jest také svět pro umělce? Ovšem že jest. Už při pohledu na Kreml vynořil se ti v duchu Antokolského Letopisec Nestor, Ivan Hrozný, Jermak . . . za nimi Řepinovo Procesí, jeho Kozáci a Burláci . . . a ovšem i Jan Křtitel a Mesiáš mistra Ivanova.

Moskva stala se »mátuškou« i ruskému výtvarnému umění. V ní vznikla nejdříve ruská galerie, v ní nejdříve sneseno všecko důležitější, co ruští malíři a sochaři vytvořili, v ní možno poznati celý rozvoj umění ruského až na naše dni.

Dva bratři to byli, synové kupečtí, Pavel a Sergěj Tretjakovi, zvláště však Pavel, kteří provedli dílo to. Veliké a vzácné jejich sbírky sneseny v celek daly Moskvě a celému Rusku první národní galerii, kteréž také dáno jméno, po veškeré Rusi známé, »Galerie Tretjakovská.«

A s ní chci seznámiti trochu blíže naše ctěné čtenáře.

I.

Dávno sice před Tretjakovem, už v předešlém století, mnozí ruští velmožové zakládali si sbírky obrazů, které prý mnohdy neustupovaly ani proslulým cizo-

Z VÝSTAVY SPOLKU »MANES«.

L. KUBA.

CIHELNA V LESE.

zemským sbírkám. Skvěla se v nich díla velikých mistrů vlašských, hollandských, flámských a jiných cizích škol, ale jenom zřídka, a to jen náhodou, zapadly tam dva tři obrazy ruské, ovšem vyjmouc rodinné podobizny. Ale na ty nehleděli tehdy jako na díla umělecká, nýbrž pouze jako na památky rodinné.

První pokus sebrati práce ruských umělců stal se teprve na počátku tohoto století. Myšlenku tu pojal P. P. Sviňjin, známý později jako vydavatel časopisu »Otečestvennyja Zapiski«. Byl to člověk vědecky vzdělaný, byl úředníkem v ministerstvu zahraničních záležitostí a při tom živý zájem jevil pro umění domácí. Sám také trochu maloval; ale tato jeho dobrá vůle zatlačena byla patrně záhy lepší jeho vůlí a vydatnějším úmyslem — pomáhat jménu a pověsti ruského umění.

»Stopuje nestranně stupeň úspěchů našich v umění — píše v úvodě k popisu svého musea, jež vydal v Petrohradě 1829 — našel jsem podstatné příčiny, abych myslil, že jest možno sestavit ruskou školu, jen když se vynasnažíme vyhledati ta díla ruských umělců, která vytvořili v prvých vzplanutích ohně a ctižádosti, — ve vzplanutích, jež rychle uhašena byla lhostejností jejich krajanů, rychle ubita byla zálibou naší k cizozemskému. Je to podnik velmi obtížný, vyžadující netoliko peněz, ale neobyčejné způsobilosti, hlubokého vědění, avšak přece lze jej provést, neboť, nehledíc na krátkou dobu, co začal jsem sbírat svou vlastneckou galerii, nehledíc na to, že je mně nemožno, abych použil na to velkého kapitálu, mám už taková díla malířská a sochařská, že není stydno postaviti je mezi díla nejlepších mistrů všech známých škol, že nebyla by zastíněna v nejpřednějších galeriích.«

Museum jeho obsahovalo nejen obrazy a sochy, ale i »miniaturní portrety carských a znamenitých osob«, staré stříbro, historické medaile a j. V obrazárně jeho bylo už r. 1829 přes osmdesát obrazů, mezi nimiž práce Levického, Ščedrina, Orlovského, Kiprenského a K. Brjullova, první to ctná jména v rozvoji novodobé ruské malby, ale nikterak netvořící »ruské školy«. A to třeba v úvodě právě zmíněném, v řeči to nadšencově — jinak velmi milé — opravit.

Druhým sběratelem obrazů umělců ruských byl F. J. Prjanišnikov, ředitel poštovní. S počátku kupoval práce ruských umělců více z dobročinnosti, aby pomáhal mladým talentům. Ale brzy dal se unést uměním a octnul se na nadšené pěšince svého předchůdce. Netrvalo dlouho, a už obrazy převěšoval a vystřídával: slabší ustupovali silnějším. Podářilo se mu sestavit obrazárnu, která jakostí i množstvím převyšovala Sviňjinovu. Mnozí ze starších ruských malířů nejsou nikde, v žádné obrazárně, zastoupeni lépe. Jsou tam i taková díla, na něž dosud každý sběratel ruských obrazů vzhledne se závistí. Ale není jich mnoho. O celku platí, co Kramskoj r. 1867 napsal: »Máme obrazy, jež malovali ruští umělci! Nejlepší a

nejhojnější jich sbírku má Prjanišnikov . . . Když prohlédnete si sbírky ruské a cizozemské, bezděky pozorujete tento rozdíl mezi nimi: u nás, ruská galerie, s velmi malými výjimkami, překvapuje oči a velmi málo srdce, ještě řídkěji ducha; cizozemská téměř vždycky — všecky tři rázem.«

Když Prjanišnikov zemřel, dovolili obecnstvu vstup do jeho obrazárny — chtěli ji prodat. Přišel tam také Pavel Michajlovič Tretjakov, moskevský kupec. Také on už v tu dobu sbíral, ale bez určitého cíle, z vrozené záliby, a kupoval hlavně práce cizozemské. Návštěva obrazárny Prjanišnikovy způsobila však v něm převrat. Vycítil ihned, že Prjanišnikov dal zálibě své, své šlechetné vášni určitý a pevný směr a vytknul jí překrásný cíl — aby úsilí toto mělo význam národní. Tretjakov, mladý tehdy sběratel, umínil si týmž směrem jíti a za týmž cílem. Okolnosti měl příznivější, než oba jeho předchůdci; byl značně zámožný. Do nejlepších rukou dostalo se tu bohatství; do rukou, které nehromadily mrtvé zlato, ale mrtvé zlato měnili na živé. *)

II.

Jméno Tretjakovo jest pevně svázáno s ruským výtvarným uměním druhé polovice tohoto století. Od let padesátých shledává a kupuje obrazy; brzy už to činí s pevným programem, aby zakládal si obrazárnu ruskou. Záliba amatérova přechází a povznáší se na nadšenou činnost uvědomělého národovce, na činnost promyšlenou, organisatorskou, kterou vyšší idea posvěcuje — zříditi veškerému Rusku národní galerii a tím celému světu dáti možnost, aby každý viděl, jak a čím prokvítá duše ruská v linii a v barvě, co chvěje se a vlní v podivném květu té duše, v jeho tvaru a vůni, a aby to viděl v dlouhém rozvoji, v dlouhém vzestupu a spádu a opět vzestupu duševního vlnobití ruského. Nedbal při tom námahy a nebyl úzkostliv otvíraje pokladnu svou, ba otvíral ji velkomyslně, ale při tom nenápadně, vždy však s rozmyslem už hotovým. Třeba prý je v jádru kupec, možno s ním jednat — psal o něm Kramskoj svému příteli.

Ale i jiné poznámky čteme v listech Kramského o povaze tohoto neobyčejného kupce. »Přijměte mou vděčnost za své delikátní chování k mým nedostatkům« — píše mu jednou a jindy mu napovídá, aby raději jistý obraz Kramského nekupoval, »poněvadž . . . nu, poněvadž vy i tak už mnoho jste pokoupil« . . . Po celou totiž dobu hlavní činnosti Kramského, od 1869—1887, Tretjakov byl hlavním jeho odběratelem, 39 obrazů tohoto umělce umístil ve zvláštním sále své obrazárny, aniž kdy byl využítkoval nesnází umělcových, aby ten onen obraz dostal laciněji, jak to leckde »přátelé« umění činívají. Naopak, ve všech téměř

*) Tato část jest vypravována podle brožury A. P. Novického: Краткий исторический обзор картинной галереи П. М. Третьякова. Москва 1893.

nesnázích vypomáhal Kramskému přátelsky a taktně, po stech, po tisícovkách uklidňoval rozpaky jeho — a z těch rozpaků Kramskoj nevycházel, spotřeboval ročně až 12.000 rublů, až sama žena Kramského prohodila jednou: »Zdá se mi, že Pavel Michajlovič kupuje prostě ze soucitu« . . . Nebylo to prostě ze soucitu, ale z lásky k ruskému umění a k opravdovému ruskému umělci. Zrovna z téhož popudu koupil kolekci obrazů Vereščaginových (za 92.000 rublů) a jiné a jiné.

Vrozený smysl pro umění rozvil se v něm a vytríbil neobyčejně dlouholetým prohlížením obrazů, styky s umělci, vlastním studiem a návštěvami světových obrazáren. Toť »člověk s jakýmsi ďábelským čichem« — praví o něm žertovně a doopravdy Kramskoj. *) On poznal talent téměř v zárodku. Poznal na př. v mladém Vasiljevu neobyčejný krajinářský talent — (Vasiljev zemřel v 23. roce věku svého) — a hned s ním smluvil, že každý jeho obraz nejdříve on, Treťjakov, musí vidět. Podobných dokladů je řada. Při tom byl mužem svého přesvědčení, utvořil si svůj samostatný názor na svět i na umění.

»Povím toliko fakta, známá všem umělcům, kterým naskýtala se příležitost, že seznámili se s ním dostatečně. Treťjakov sbírá obrazy ruských umělců již téměř 30 let. Znáám ho dávno a dávno jsem se přesvědčil, že na Treťjakova nikdo nemá vlivu, jak ve výboru obrazů, tak i v jeho osobních názorech. Totéž pravil mně i Perov, který ho zná mnohem více a blíže, než já. Jestliže byli umělci, kteří se domnívali, že na něho možno bylo působit, byli nuceni potom zříci se svého omylu. Treťjakov nikdy nenavštěvuje atelierův umělců v průvodě osob, které by bylo možno pokládati za nápovědy; on vždycky přichází samotný. Způsob, jakým se chová v atelierech a na výstavách, jest — největší skromnost a mlčelivost. Nikdo nikdy nemůže říci napřed, který obraz má pravděpodobnost, že ho

*) Nechať se čtenář nediví, že budu Kramského často citovat. Umělec tento byl zároveň nejlepším ruským kritikem v oboru umění výtvarných a patří k nejlepším kritikům světovým.

Treťjakov koupí. Obrazu nikdy nekupuje, když je teprve začat, tím méně podle náčrtku. Teprve když obraz jest úplně dokončen, může se státi předmětem vyjednávání.

U každého umělce, který o něčem pracuje, Treťjakov bývá několikrát v roce a vždycky ví, co se kde kuje a jak. Když ještě nikdo nevěděl o tom, že Vereščagin připravuje sbírku obrazů z dob pokoření Taškentu, půl druhého roku před výstavou r. 1874, Treťjakov byl u něho v atelieru v Mnichově a už tehdy ukázal, které obrazy přál by si získati. Treťjakov kupoval dříve obrazy v atelieru; ale před sedmi lety změnil svůj obyčej a kupuje nyní na výstavách, v atelieru však jenom u umělců, s nimiž je velmi dobře znám. Změnil svůj obyčej proto, že jednou krajinář jeden, který ho dobře neznal, domnívaje se, že Treťjakov má nápovědy, dovolil si jemu podotknout, že není dobře kupovat v atelieru, že umělec při tom může se zmýlit, a že má se kupovat na výstavách. Od těch dob Treťjakov vždycky a na všech výstavách musí býti prvním, aby měl možnost neupouštět od toho, co mu do očí padlo. Když byla dražba Vereščaginových obrazů z Indie, vyčítali Treťjakovu, že zvyšoval ceny, nedívaje se ani na obrazy. A zatím on si už dříve podle katalogu zaznamenal 54 čísla, která »musel získati« (jak sám se vyjadřoval), a upustil z nich toliko 3 neb 4, a i ty nyní jsou v jeho obrazárně.« Tak napsal o něm v »Novém Vremeni« 1885 Kramskoj, a je to zajisté velmi zajímavý kus charakteristiky skutečného přítele umění.

Jak se jím stal, tomu sami umělci se divili. »Velmi mne zajímá po všecku dobu, co vás znám, otázka jedna: Jakým způsobem mohl se vyvinout ve vás takový opravdový milovník umění?« psal mu r. 1874 Kramskoj. Odpovědi Treťjakova na tuto otázku neznáme, totiž odpovědi písemné, ale za to slyšet ji rok co rok z nových a nových přírůstků jeho obrazárny. Samo sebou se rozumí, že vážnost jeho rostla. Ctíli jeho vznešenou snahu, jeho neoblomnou energii, jeho velikou obětavost a zároveň velikou skromnost, ctíli jeho umělecký vkus a soud. — (Příště dále.) —

VÁCLAV HRADECKÝ.

LINKA Z KONKUR. NÁVRHU.

HISTORICKÉ ODDĚLENÍ VÝSTAVY ARCHITEKTURY A INŽENÝRSTVÍ V PRAZE 1898. —

(Návrhy na zřízení nových sbírek). Museum sádrových odlitků. — Museum technické. — Museum království Českého.

S plánem uspořádati r. 1898. v Praze velkou výstavu architektury a inženýrství vznikla přirozeným způsobem zároveň myšlenka, pořádati samostatné oddělení historické; bohatost staletého vývoje umění stavitelského v Čechách byla známa, důležitost starých slohů pro pochopení moderní architektury, ba jejich rozhodující vliv na tvorbu většiny žijících architektů všeobecně uznávána. Avšak přípravné práce pro tento obor zahájily se teprve velmi pozdě, začátkem r. 1898.; snad účastníkům první schůze výborové bylo jasno, že doba příliš pokročilá předem vylučovala možnost dodělati se úspěchu v každém směru dokonalého.

Nezbývalo tedy než buďto celý plán odložit na vhodnější příležitost, o které nebylo pochybnosti, že se sotva brzy dostaví, anebo spokojiti se s úspěchem neúplným, takovým, jakého lze docíliti za právě daných okolností vynaložením všech sil. Zvítězila důvěra v bohatost uměleckých památek našeho království a zvláště hlavního města Prahy, zvítězila důvěra členů malého

V. BENEŠ.

TAPETA.

V. BENEŠ.

TAPETA.

kroužku odborníků ve vzájemnou poctivou snahu a schopnost. K úsilovnému přičinění pobádala zvláště některé z pořadatelů dávná snaha založiti v Praze veřejné museum, jehož účel v hlavních zásadách podobal by se chystanému historickému oddělení výstavy; tito ovšem nemohli odolati touze, aby příhodný podnik výstavní využítkovali aspoň k dočasnému uskutečnění svého plánu, jaksi na zkoušku, která měla dokázati možnost takovéto sbírky v Praze.

Program historického oddělení byl vlastně stanoven programem výstavy: měl se znázorniti dějinný vývoj umění stavitelského a řemesel s ním spojených, jakož i vývoj různých odborů inženýrských; k tak ohromnému úkolu ovšem nedostávalo se ani hmotných prostředků ani dostatečného počtu ochotných pracovníků. Proto předem rozhodnuto pojmouti do tohoto oddělení jen architekturu a umělecký průmysl stavební, jakož i jediný z ostatních odborů technických a sice historicky zvláště důležitý vývoj mincování, jehož pořádání svěřiti se mohlo zkušenému odborníku, inženýru Ed. Fialovi. O návrhy, jakým způsobem co nejskvěleji znázorniti postup historických slohů v Čechách nebylo zle; v prvním okamžiku stavěla mysl navrhovatele celé budovy slohově provedené; i když bylo ustanoveno, že skupině historické se vykáže budova kdysi retrospektivní výstavy, pomýšleno bylo vážně na několik přístavků, v nichž upravit se měly slohové interiéry:

Z hist. oddělení V. A. a I. — Chrlíč z chrámu sv. Víta na Hrade Pražském.

některá z našich románských krypt, gotická kaple sv. Kateřiny na Karlštejně, renaissanční pokoj ze zámku Hvězdy a nějaký barokní vnitřek. Jakmile však vešly ve známost některé podrobnosti finančního stavu letošní výstavy, upustilo se od těchto úmyslů, jejichž uskutečnění by se za jiných poměrů zdálo býti nevyhnutelným.

Bylo tedy se spokojiti s programem jednoduchým, který přece byl dosti důstojným, a jak se ukázalo, pro naši výstavu nejvhodnějším, t. j. utvořiti ébraz vývoje umění stavitelského vědecky srovnanou sbírkou všeho, co účelu tomuto sloužiti mohlo a získati se dalo, nechť to byly originaly jako význačné fragmenty kamenné ze slohových budov drobné předměty umělecko-průmyslové náležející k zařízení obydlí a chrámů, původní architektonické návrhy, anebo rozmanité kopie, sádrové odlitky zvláště důležitých památek a konečně všeho druhu vyobrazení, umělecké obrazy i technické výměry, staré rytiny nebo moderní fotografie. Všude podnikané, nákladné opravy monumentálních budov, všeobecný stavitelský ruch městský, vědecké snahy topografické a umělecko-historické vzbuzovaly naději na hojnou kořist, jejíž rozmanitost látky, provedení a velikosti slibovala obraz lišící se bohatostí a novostí naprosto od našich dřívějších výstav umělecko-historických.

Ačkoli z podaného rozpočtu na převoz předmětů zapůjčených, na pořízení sádrových odlitků, nutných vyobrazení a na podobné výdeje slavný výkonný výbor výstavní při nejlepší své ochotě nemohl povolit více než 4000 zl., setrval výbor při provádění díla, o jehož krásném úspěchu za výhodnějších poměrů nebylo pochybnosti; kleslou mysl povzbudila šťastná okolnost, že se mu podařilo získati na Hluboké, v Kutné Hoře a v Lounech nadšené členy, jejichž obětavou přičinlivostí zajištěn byl pozitivní výsledek. Neboť od rozeslání přihlašovacích listin neočekával nikdo valného úspěchu a skutečně vrátil se jen nepatrný počet archů, vyplněných přihláškami většinou bezcennými. Spoléhati bylo jen na osobní zakročení členů výboru, při kterémž obecnost osvědčilo největší ochotu na důkaz neoprávněnosti obav, že česká veřejnost odstrašená předešlými výstavami, více by nezapůjčila své poklady k účelům výstavním. Téměř všichni kteří byli výborem požádáni o zapůjčení předmětů, dali své svolení se vzornou obětavostí; ze seznamu jejich jmen v pečlivě sestaveném katalogu výstavním lze seznati, jak

poměrně malý počet přispívatelů stačil, aby důstojně reprezentován byl každý sloh, každý obor stavebních řemesel uměleckých, každý druh materialu a technického spracování jeho, jakož i různé způsoby, kterýmiž staří mistři kreslivali své návrhy a moderní architekti nebo historikové studují naše památky.

Jest pravda, že krátkost doby přípravní, nedostatek prostředků hmotných a všeobecné poměry výstavní nedovolily, aby výstava tato vyhovovala všem oprávněným požadavkům; ale právě tak jisto jest, že i odborníka překvapovala svým celkovým zjevem a zajímavostí doposud docela anebo téměř neznámých památek uměleckých, sebraných a seřaděných dle programu, který snad zasluhuje i dalšího ještě povšimnutí.

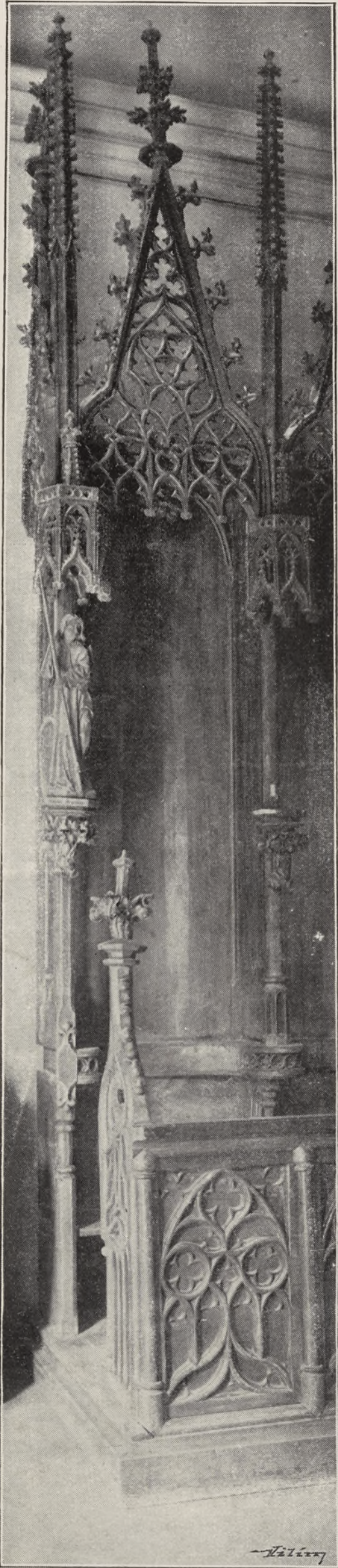
Osud, který totiž roku 1891 stihnul krásnou retrospektivní výstavu, nevyhnutelně stihne též letošní oddělení historické, předměty vypůjčené se vrátí majitelům a roztrousí se po celém království, ba stanou se většinou nepřístupnými. Proto ozvaly se v denních listech i časopisech vážné hlasy, žádající trvalou náhradu ve formě velkého musea. Zvláště redaktor »Lumíru p. V. Hladík s horlivostí uznání hodnou ujal se této záležitosti, uveřejniv v »Národních Listech« a ve svém časopise návrh na zřízení musea sádrových odlitků v letohrádku královny Anny na Letné, kteréžto myšlenky dávnoletým horlivým zastancem (tuším i původcem) jest sochař Ludvík Wurzel; zároveň začal Výkonný výbor výstavní sbírat předměty pro technické museum, jehož program není uveřejněn, ale dle vyzvání zdá se krýti s celkovým programem výstavy tak, že by historická část mu byla přivtělena v podobném poměru jako na výstavě.

Krásné tyto návrhy došly v obecnstvu zaslouženého souhlasu; budiž proto dovoleno zde o jejich praktickém provedení bližší pohovořiti.

Není pochybnosti, že jest jen otázkou času, kdy přistoupiti se musí k systematickému sbírání sádrových odlitků našich nejdůležitějších památek plastických, jakož i moderních uměleckých děl, tak zdatnou generací sochařskou prováděných. Avšak má se z nich utvořiti samostatná sbírka, zvláštní museum? Stačí pro reprezentaci našich sochařů odlitky sádrové, aniž by se k nim přidala díla dohotovená ve skutečném kovu, mramoru, dřevu? Není snad sochařství v historických našich dobách tak úzce sdruženo s architekturou, že

Z hist. oddělení V. A. a I. — Gotická konsol z věže chrámu sv. Víta.

Z hist. oddělení V. A. a I. — Část stolic z chrámu sv. Barbory na Horách Kutných.

jen násilím od něho odloučiti se dá? Zdá se, že program sbíratí pouze sádrové odlitky jest pro naše poměry příliš obmezený, pročťž nutno jej rozšířiti; jaké důvody staví se proti jeho spojení s lapidariem, jehož nutnost u nás taktéž všude uznávána? Jestliže museum sádrových odlitků poskytuje výhodu snadného rozmnožování a systematické úplnosti, dovede jedině sbírka originálů podati pravý umělecký požitek. Sbírký odlitků v Drážďanech, Berlíně aneb dokonce v Paříži a Londýně naplňují obdivem studujícího historika a umělce, avšak celé to množství nejproslavenějších děl vele mistrů celého světa zanechává jen chladný a mrazivý účinek na jeho umělecké zanícení.

Ještě slovo o volbě místa. Jsem přesvědčen, že navrhovatel — literát a kritik — hned při počátku provádění svého plánu sám by ustal od tak hříšného počínání, seznav s hrůzou, že nevědomky proti vlastnímu úmyslu kazí jednu z nejskvostnějších perel v nádherném diademu královské Prahy, že toto od něho obdivované a milované město, které tolikráte hájil proti podobným útokům, nyní sám olupuje o poklad nám všem nad jiné drahocenný. Nastavte do prostor královského letohrádku (ostatně i z jiných důvodů nevhodných) sádrové odlitky portálů, kazatelen, křtitelnic, fial, krab, sloupů a pilířů, hlavíc, patek a říms, štítků, reliefů a soch, románských, gotických, renaissančních, barokních a snad i moderních — a zničen jest ten svého druhu ve světě jediný, pohádkový dojem vážného klidu a zašlé slávy. Nechci připomenouti neblahý vliv vestaveného množství velkých a malých předmětů na posouzení vlastní architektonické hodnoty celku a na požitek z krásných detailů jeho výzdoby; dovolávám se jen nevyslovitelného půvabu a tajuplné moci, kterou toto vznešené místo působí na naši duši jako skamenělá báseň, pochopená a oceněná i od cizinců. My Čechové že bychom sami tento dojem rušiti chtěli? Kdo z nás, stojí pod tímto loubím a shlížeje s těchto galerií, nepodlehl velikoleposti, jež skytá pohled na toto královské město v každé době, za májového jitra i za srpnového večera, v závoji listopadových mlh anebo v bílém plášti lednovém? Svatyně tato musí býti chráněna před jakýmkoli znesvěcením rušícími změnami. Je třeba upravití vnitřek, toť jisté, jest nutno, aby výzdoba hlavního sálu byla provedena, ale práce ta musí se svěřiti umělci, jehož duše bude prodchnuta pravým nadšením pro básnickou myšlenku i ideální formu. Umění jediné zde vládnouti má, žádná archaeologie. Žádná galerie, žádné museum dle běžných názorů se sem nehodí; výběr několika vzácných prací uměleckých, pro tento účel zvláště provedených neb aspoň dobře volených, nějaká socha kovová, mramorový relief a dobrý obraz, vzácná záclona (gobelin) vyplní úplně ten velký sál, budou-li díla velká duchem, nikoli počtem nebo rozměrem, výzdoba celku jednoduchá a vznešená. Budova budiž zachována svému původnímu účelu, dle něhož sloužila ušlechtilé zábavě a slavnostem zde občas konaným; budiž zvláště útočištěm těch, kteří prchajíce ze všedního ruchu pouličního chtějí oddati se po několik chvil povznášejícímu pohledu na krásné město z tak vznešeného okolí.

Slyšel jsem již často návrh, použití královského letohrádku k rozmanitým účelům musejním, avšak obyčejně od archaeologů a historiků, jejichž pochopení v nejlepší úmyslu nemůže se nikdo diviti, tak jako generálům, kteří ve službě státní v něm zařídili dělostřeleckou dílu — ale literát! Zde přenáhli by se horlivý zastávce našich památek.

Tedy sbírejme předměty pro »Technické museum«. Bez odporu zcela správným jest postup Výkonného výboru výstavního zachrániti v čas co největší počet vystavených předmětů trvale pro naši veřejnost; bude-li pěkná sbírka pohromadě, najde se pro ní také program srovnání a vhodné místo. Jelikož snaha výboru se setkává s úspěchem a zároveň jiný ústav učinil dobře připravený krok v témže směru, můžeme doufati v uskutečnění krásného plánu a uvažovati o způsobu, jakým by pro speciálně české a pražské poměry nejvýhodněji proveden byl.

Které jsou nejzávažnější důvody, nutkající nás dožadovati se založení nových sbírek technických? Budtež zatím vyznačeny tyto tři:

1. Není v Čechách nikde postaráno o to, aby velikost dějinného vývoje domácí architektury byla řádně reprezentována, aby její význam jako předního činitele v naší kultuře byl uznán; jestliže na probádání dávno minulých dějin politických se věnuje právem tolik práce a nákladu, není tu věru nepochopitelným, že se tak neděje též při architektuře, jejíž pomníky určují ráz našich sídel, jsou viditelným osvědčením naší moci a našeho stupně vzdělání, jsou národním bohatstvím, které i z hospodářského stanoviska třeba co nejvíce chrániti a k platnosti přivesti?

2. Velké technické podniky, při nichž někdy praktická, velmi často ale umělecká otázka mívá převahu, čím dále tím více zaměstnávají naši veřejnost, aniž by tato byla náležitě pro pochopení jejich důležitosti připravena, zvláště běží-li o otázky čistě umělecky-architektonické. Obecenstvo, které uznává za požadavek svého vzdělání navštěvovati pravidelně divadlo a výstavy umělecké, pěstovati hudbu a literaturu a setkávati se v denních listech stálými zprávami o umění, nemá většinou sebe menší schopnost a trpělivost prohlédnouti si plány některého velkolepého návrhu architektonického, o jehož stejné umělecké hodnotě s obrazem, sochou, skladbou nebo prací literární nemůže býti pochybnosti. S potěšením třeba uznati blahodárný úspěch propagačních snah v těchto oborech uměleckých na vkus, vzdělání, ušlechtilé zaměstnání, ba i na dobrý, samostatný úsudek nyní již četných jednotlivců. Tím více jest se dožadovati trvalého a účinného prostředku, kterýmž by naše obecenstvo se naučilo věnovati svou plnou pozornost též návrhům na veliké, architektonické podniky, jejichž rozhodnutí obyčejně odkázáno jest soudu jeho zástupců. Jinak by asi dopadlo řešení otázky o zachování starého rázu Prahy a o nové umělecké úpravě náměstí, ulic i nábřeží a o různých velikých návrzích.

3. Třetí velice závažný důvod a od techniků snad za nejdůležitější čítaný jest nutnost, zřídití ústav, který by šířil vlastní technické, praktické vědomosti mezi těmi, již poučení z našich vysokých škol technických z jakýchkoliv důvodů čerpati nemohou a vyhledávají určitých znalostí v některém obmezeném oboru technickém; ústav tedy, který hlavním zásadám celého výstavního programu vyhovuje a odpovídá nejlépe heslu »technického musea«. Jméno toto prozatím asi jen náhodou volené označuje tento moment již jako nejvýznačnější; o jeho ohromném významu hospodářském nemůže býti pochybnosti.

Snadno by se daly jmenovati další důvody, snad i pádnější, ačkoliv již tyto stačí k důkazu oprávněnosti těchto požadavků. Může se však vyhověti jim všem založením jediného musea technického, kteréž není mimořádně bohatě nadáno státem a zemí a jakéhož v tomto rozsahu není snad v celém světě?

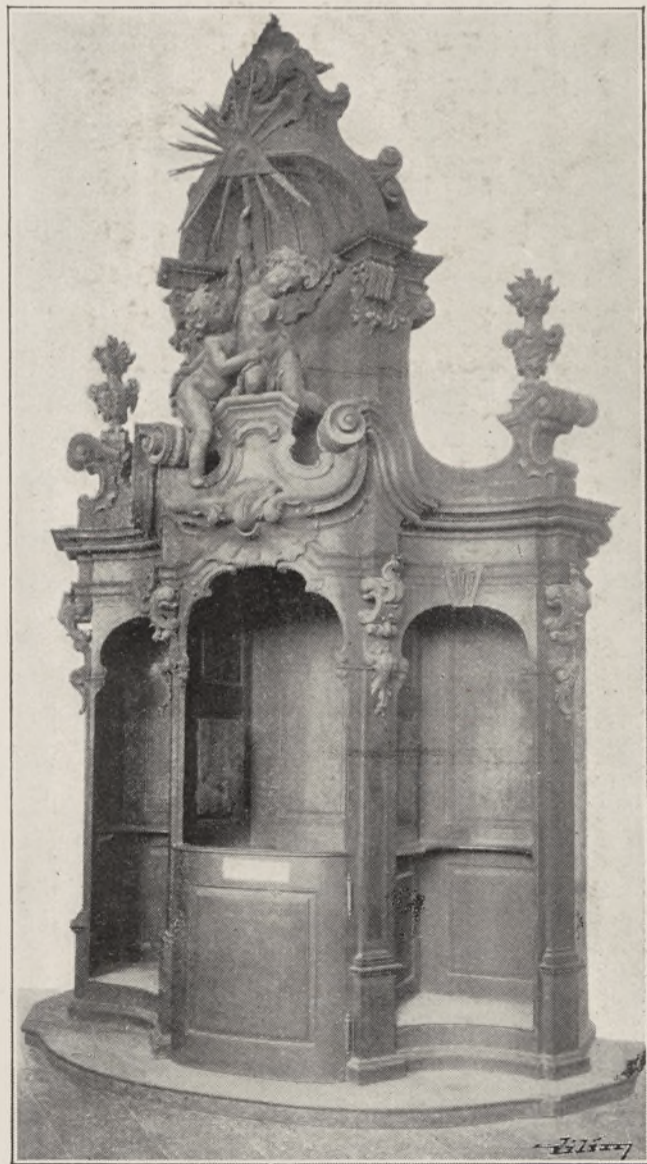
Za našich domácích poměrů zdá se mi zcela nemožným, s dobrým výsledkem spojití k organickému celku tak různorodé části jako výhradně národní, české museum architektonické, založené na programu histo-

rickém a moderní ústav prakticky technický, který udržovati musí styky mezinárodní; vždyť nejen účel, ale i prostředky jsou docela různé.

Avšak nechci snad dovršiti naši přílišnou horlivost v zakládání museí návrhem, aby se tedy zřídila dvě nová musea. Naopak. Mohu z vlastní zkušenosti mluvit jen o části umělecko-historické, o kteréž neváhám tvrditi, že by mnohem lépe prospívala, kdyby se připojila k některému z našich stávajících ústavů blízkých programem. Z četných důvodů budiž vedle starosti o opatření hmotných prostředků pro místnosti, rozmnožování sbírek, úřadnictvo a služebnictvo připomenuta jen tato nejzávažnější, že historické památky domácí výroby umělecko-průmyslové s architekturou nutně souvisící, jsouce z větší části v pevných rukou, nesnadno pro novou sbírku získati by se daly. Bohatými takovými sbírkami vládnou Museum království Českého, Museum kr. hl. města Prahy a Umělecko-průmyslové museum pražské. Programy obou posledních vylučují možnost rozšíření se na celý obor architektonický a technický. Tím více náleží tento do Musea království Českého, jehož historické oddělení všechny umělecké a kulturní zjevy našeho království a národa dle jeho významu v dějinách vzdělané Evropy důstojně reprezentovati má. Že skutečně starati se chce o požadavky technické a architektonické, toho zárukou jest osoba v jeho čele stojící, architekt Jan Koula. Archaeologický sbor Musea království Českého učinil již také kroky k získání vhodných místností pro novou tuto skupinu sbírek.

Podporujmež tedy Museum království Českého v nesnadném úkolu, aby důstojně reprezentovalo vysokou vzdělanost a slavnou minulost našeho národa v přetěžké soutěži s bohatě nadanými světovými musei.

O vybývající, moderně-technické části daného programu ponechávám promluvití povolanějším. B. M.

Z hist. oddělení V. A. a I. — Zpovědnice z chrámu sv. Jiljí na Starém městě.

PRAHA 1898. SOUHRN ZPRÁV A POVĚSTÍ S POZNÁMKAMI VOLNÝCH SMĚRŮ.

Nасыпání ostrova Střeleckého. Ve schůzi obecních starších 17 října t. r. při jednání o návrhu nového kamenného mostu dotknuto bylo důležité pro vzhled Prahy záležitosti, zvýšení ostrova Střeleckého, a tím zvěděli jsme, že projekt splavnění Vltavy, nasypáním ostrova Střeleckého počítá, rozhodnutí o tom jest jen otázkou času. Namítá se otázka, zda nasypání a zvýšení ostrova Střeleckého jest při splavnění Vltavy věci nezbytnou a zda nemělo proti němu obecní zastupitelství v zájmu Prahy rázně v čas vystoupiti, nevyčkávajíc ortele později již nezvratitelného. Smutným

jest úkazem, že dnes, kdy vyzděny jsou pilíře nového mostu, není vyjasněna otázka toho významu pro Prahu, která se v důsledcích svých dotýká i stavby mostu. Jakou důvěru možno míti v kruhy za věci ty odpovědné?

Zachování starobylého rázu a krásných pohledů a umělecká úprava král. Prahy staly se heslem při volbách do zastupitelstva městského. Radikální listy spojivše kolem sebe nespokojence s dosavadní správou obce pražské, již přičítány zejména různá, provinění páchaná nešetřením hist. rázu a kras Prahy, uveřejnily před volbami dvě provolání k voličům, z nichž ono omezující se k poukazu na nešetření rázu a krásy Prahy podepsáno bylo předními zástupci listů a korporací uměleckých. Obě provolání provázena byla listinou kandidátů pro druhý sbor na Novém Městě. Akce měla ten

výsledek, že kandidáti nespokojenců obdrželi neočekávaný počet hlasův. Snad tomuto pokynu se strany voličstva porozumí páni na křeslech konšelských. — Nápadno bylo, že na provolání v zájmu zachování rázu a krásy Prahy scházel podpis zástupce Jednoty českých umělců. Na provolání podepsaný starosta Umělecké Besedy odvolal podpis, odvolávaje se, že neměl tušení o připojení ku provolání kandidátní listině; k odvolání vedly ho příčiny osobní a politické.

V zájmu šetření staré Prahy vybízí Vilém Mrštík v posledním čísle Lumíru studentstvo k činnosti, žádaje, aby mládež poučována byla o krásách Prahy, s čímž každému sluší souhlasiti. Přáli bychom si, aby našli se professoři, kteří by budili v studující mládeži zájem pro umění výtvarné, pro památky domácí, aby generace příští šetrněji s poklady sděnými si vedla.

Občanské kluby a Praha. Občanské kluby pražské vidí spásu Prahy v uvolnění komunikace, a to podivnou náhodou nejnaléhavěji vždy tam, kde z toho pro krásu a ráz Prahy značné škody vzbázejí. Klub Malostranský přimlouval se svého času co nejúsilovněji za probourání domu u Klíčů, vyjádřil se proti zamýšlenému zcelení podloubí a proti podjezdům, žádaje zde novou širokou ulici, v ulici té viděl neomylný prostředek k oživení a jak se pravilo i k pozdravení Malé Strany. Nyní po zbourání domu u Klíčů sluší za to míti, že Malá Strana je oživena a pozdravena. Nové proudy posilující vtáhly do ulic Malostranských, zdravý vzduch rozproudil se na náměstí Malostranském, živnosti zkvétají, široká nová ulice stíží stačuje tlačícimu se živnému množství, kteréž sem přivábila. Nevěříte? Proto též kluby občanské ostatních měst Pražských touží po probourání podobných děl, jakou je ona na Malostranském náměstí, zvláště staroměstští závidějí malostranským průlom u Klíčů a žádají, aby v době co nejkratší podobný průlom zdobil jižní stranu náměstí staroměstského.

Staroměstský klub občanský 20. října t. r. jednal o hospodářských potřebách Starého Města Pražského a o příčinách, pro které Staré Město tak churaví a chřadne. A opět shledáno, že přední závadou jsou nedostatečné komunikace. Assanace přivodila sice v příčině této značné uvolnění, zdravý vzduch táhnoucí nyní od Vltavy přes pláň sbořením domů Josefských povstalou, blahodárně posiluje znenáhla centrum Prahy. Navrhovatelé assanačního projektu také měrou dostatečnou hověli žádoucím požadavkům komunikačním; pověstná assanační ulice, jež prostranné náměstí naše spojí s nábřežím napraví do jisté míry, co zavinili budovatelé Staré Prahy, kteří spojili veliké náměstí s ostatními částěmi Prahy jen užšími, dle názoru pánů radních i pana starosty i občanů v klubu soustředěných, nedostatečnými ulicemi, proto staroměstský klub v přední řadě volá o proražení této hlavní assanační

Z hist. oddělení V. A. a I. — Bronzová socha Herkula ze schodiště domu v Celetné ul.

třídy. Jelikož však vtipné hlavy ukázaly, že tak široká ulice vedena býti nemá jen ku břehu vltavskému, nýbrž že pokračovati musí mostem a přímou do kopce vedenou silnicí i za vodou, proto žádá staroměstský klub o brzké vystavení mostu a prokopání Letné, a sice z více příčin. Za první proto, aby se dlouhá assanační ulice náležitě protáhla, aby i za Vltavou v Bubenči měly osu, okolo které by se tužby assanační otáčeti mohly. Za druhé, aby Vinohradští nejkratší cestou dostali se do Bubenče a Bubenčtí do Prahy, při čemž sporným zůstává, zdali z toho přímého a vhodného spojení nevyplyne větší užitek pro předměstí; bylo ve schůzi klubu z vážené strany k tomu poukazováno, že nová komunikační spojení odvádí jádro obyvatelstva na obvod města, jisto však přes to zůstává, že Bubenčské obyvatelstvo, které nyní kupuje své potřeby na Malé Straně, přímou cestou zvábeno a přivedeno bude na Staré Město. Za třetí pak proto, aby zdravý vzduch z Letné a Stromovky nejkratší cestou vnikal na náměstí Staroměstské, kterému takové provětrávání jistě jen prospěje. Bohudíky jest assanační přímá ulice zajištěna, jde jen o to, aby proudy návštěvníků z Bubenče širokou ulicí tou na Staroměstské náměstí se navalivší, protějšními starými ulicemi projíti mohly, proto staroměstský klub k uzdravení Starého Města žádá probourání a rozšíření úzkých těch starých uliček, zejména ulice Melantrichovy, ulice Sirkové, Železné, Celetné, prolomení ulice nadačním domem Richtrovým, dále rozšíření Perštýna a zbourání kostela svato-vojtěšského u Prašné Brány.

Pan starosta Dr. Podlipný, kterýž co člen staroměstského občanského klubu schůzím téhož obcuje, přiznává ve schůzi odbývané dne 20. října t. r., že Staré Město stůně a že potřebuje lékaře, ukazuje na obtíže, které se staví snahám za sbouráním i při bourání radě městské vstříc a to hlavně se strany tak zvaných přívrženců starobylého a uměleckého rázu Prahy, ujišťuje, že je přesvědčen, že k uzdravení Prahy přispěti může jedině důkladné bourání, ukazuje na blahé hospo-

Z hist. oddělení V. A. a I. — Brokoffova socha sv. Františka Xav. z Karlova mostu.

dárské, assanační a umělecké výsledky činnosti této pro Malou Stranu a jinde, a přiznává, že by pokud by na něm bylo ničeho neměl proti důkladnému prolomení zejména Perštýnu a Melantrichovy ulice, dále proti zbourání těch Velkoprahu hyzdících domů při úzké uličce proti radnici i s tím maloměstským obloukem, který zamezuje výhled k radnici, stejně jako z radnice do Melantrichovy třídy, poukazuje dále k chybám, které se staly za předešlých starostů, k chybám, kteréž bohužel již i s městskou spořitelnou odstraniti nelze, líčí, jak by rozšířením a probouráním Perštýna a Melantrichovy ulice přiváběny byly na Staré Město davy obyvatelstva, kteréž nyní do úzkých uliček v bázni před zácpou (ulic) vcházeti váhají, a končí řeč svou bujarým sokolským »Na zdar!« — Ku žádosti za probourání ulic Starého Města přidá

vají se i majitelé krámů v ulicích Celetné, Železné, Melantrichově, Sirkové a Perštýnu, ujišťující, jakou je jím obětí v místech těch vydržovati obchody, kteréž by dávno byly již uzavřely, kdyby jich naděje na veliký výnos neudržovala důvěra ve slavnou radu městskou, že táž v brzku ulice ty náležitě rozšíří, aby značnou šířkou příštích moderních ulic přiváben vešel do zdí Starého Města žádoucí rozkvět, aby churavící Staré Město dle slov váženého pana starosty pana Dra Podlipného bylo opět tím významným městem, jakým bývalo ode dávna, při čemž ovšem vyrozumívají, jak přece bylo patrné z tonu řeči páně starostovy, že tím pan starosta pro Boha přece nemíní zachování starobylého rázu ve smyslu zbrklých hlav, nýbrž, že tím míní hospodářský bývalý rozkvět a blahobyť, který na Starém Městě Pražském vládl za starých dob.

Potud zpráva o schůzi staroměstského klubu občanského. Nyní tedy jest jisto, co jest závadou pozdravení churavící Prahy. Jest to v přední řadě za nynější správy obecní se dostavivší nedostatek komunikací, nestačující k volnému pojmutí Prahu oživujících proudů, který jasně ukazuje, že řádná správa obce v době poměrně krátké přivoditi může neobyčejný vzrůst a oživení města. Dále pak jsou to, jak výslovně panem starostou bylo vytčeno, přátelé starožitností a krásných pohledů, kteří působí nesnáze těm, kdož Praze posloužiti se snaží prokopáním starých částí.

Proti první závadě uvedl ve schůzi staroměstského klubu pan prof. J. Palacký, že právě volné komunikační spojení s předměstími odvádí jádro obyvatelstva za obvod města, čímž přironě vysiluje vnitřní město. Proti příčině druhé námitek pronešeno nebolo. Jest ze všeho jasno, že by se co nejvíce doporučovalo, aby občanské kluby pražské zahájily akci a přičinily se o zřízení komise nové, jejímž předním účelem by bylo v zájmu pozdravení Prahy prováděti nevyhnutelné bourání. V čelo této nové komise nechť postaví se pan starosta Dr. Podlipný, a tím nechť různě odpoví na směšnou žádost p. I. Hermanna, který otevřeným listem v Nár. Listech pana starostu žádá, aby se postavil v čelo akce za zachování starobylého rázu Prahy; snad nemyslí pan I. Hermann, žeby mohl starosta Prahy předsedati nějaké bláznivé umělecké komisi, toho by občanské kluby pražské nikdy nestrpěly. Doba k činnosti nové bourací komise jest co nejvhodnější, umělecká komise, která strašila svým zájmem za zachováním starobylého rázu a krásných pohledů, dávno se již rozešla, členové její po usilovné činnosti nyní odpočívají; shoda stran občanských doposud na radnici porušena nebyla; v čele správy královské Prahy stojí energický muž; pro tu chvíli není obavy, že do zastupitelstva Prahy zvolen bude pan Vilém Mrštík; upravovací plány Prahy do posud vyhotoveny nejsou; není též doposud schválen nový stavební řád; na radnici zasedá několik rázných, radikálnímu léčení Prahy nakloněných občanů; spolek přátel starožitností, spolek architektů a inženýrů a

Umělecká Beseda pohořely tak často se svými pamětními spisy, že sotva se schopí k nějaké činnosti, kteréž by z radnice nemohlo býti čeleno; spolek Manes při starostech o úhradu deficitu na Volné Směry sotva do akce zasáhne, ještě méně Jednota českých umělců a Česká Akademie, kteréž povznešeny jsou nad všedním denním rmutem otázek nezasahujících do oblastí velkého umění; denní listy zaujaty jsou cele politickou akcí, listy technické pak nezaujaly ještě oproti otázkám zachování neb bourání ustáleného hlediska, »Čas« zaujat je vymetáním neplech a neřestí našeho veřejného života v jiných směrech, Naše Doba neuvědomila sobě ještě, jak se otázka bourání Prahy má k stěžejným ideám národa Českého, Osvěta lituje místa k nevďěčným nikoho více nezajímajícím článkům o záležitostech těchto, akce pana V. Mrštíka pro vzpouru studentstva jest ještě v počátcích a dosud bezvýslednou, a sotva najde se někdo z pánů profesorů, aby studentstvu vyličil, že Praha bouráním jest ohrožena. Doba jest tedy co nejpříhodnější pročež rychle k dílu, v brzku pak změni Praha svůj vzhled a svou tvářnost, okřeje, zmladne, vyrovná se jiným moderním městům, nový zde zbudí život, netušený zavládne blahobyť, zahanbeni budou všichni ti zbrklí zastánci starobylého rázu a krásných pohledů Prahy. Nuž, tomu rozkvětu voláme s p. Dr. Podlipným bujaré, sokolské: Na zdar!

Potřebné a nepotřebné komunikace v Praze. Tyto dny jednalo se v městské radě Pražské o nové ulici v prodloužení Florence, která by sváděla proud komunikační dlouhé, Karlínské třídy Palackého na Josefské náměstí i od skladiště nádraží státní dráhy zkracovala značně cestu, a která by vhodně rozdělila veliký blok domový mezi Poříčí, a ulicemi Hybernskou a Dlažební ve skupiny dvě.

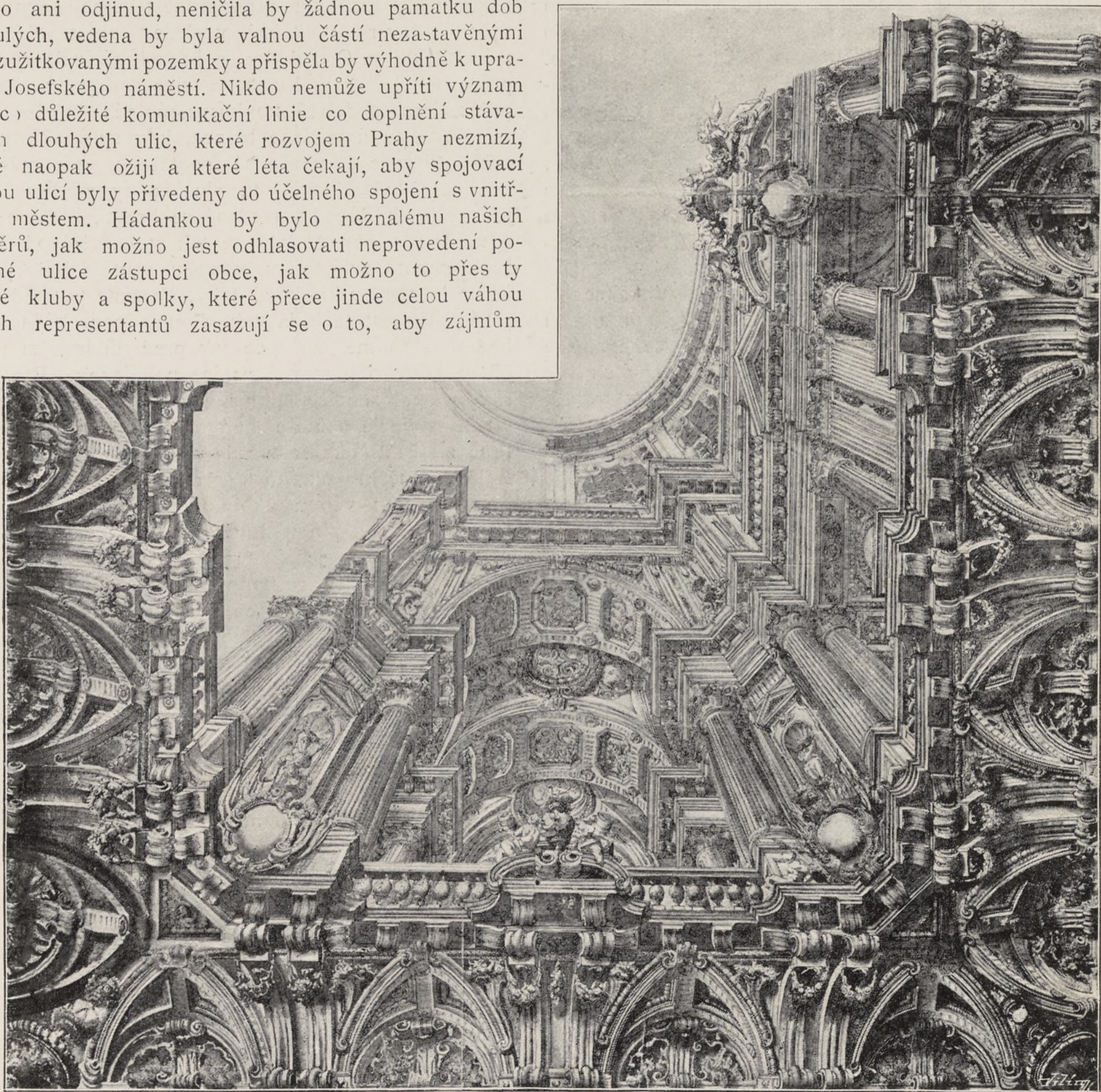
Komunikaci tuto za důležitou pokládá stavební úřad a technická komise, vřele se za ni přimlouval arch. Münzberger, přes to rozhodla odhlasováním rada městská, aby důležitá ulice tato zřizována nebyla, jelikož si jí stát nepřejde. Na státních pozemcích bloku toho má býti vystavěn justiční palác, jehož stavbu by prý nebylo možno provésti v zamýšleném rozsahu, kdyby obec na zřízení té ulice trvala. O paláci justičním dlouhá léta se mluví, měl státi na Karlovu náměstí, na severní straně staroměstského náměstí, umělecká komise vyznačovala pro stavbu jeho některá jiná vhodná místa, nelze tudíž říci, že by bylo místo nyní určené ku stavbě jediným, nelze však tvrditi ani to, že by novou ulicí stalo se ku stavbě justičního paláce nemožným. Jeli stát rozhodnut stavěti justiční palác v Praze, pak by i v případě, že by ulicí rozdělený pozemek na stavbu nestačoval, našel za pomoci obce snadno vhodný pozemek jiný. Není o pozemky vhodné nyní nouze, a snad by mohla právě stavba justičního paláce posloužiti vhodnému upravení některé zanedbané aneb k přestavění odsouzené části města? — Zajímavé byly důvody které proti potřebné nové ulici při hlasování na váhu padaly. Jedním z důvodů bylo, že by nová ulice prodloužena

býti musila až k Týnskému kostelu a že by bylo nákladným vykoupení pozemků nynějšího hotelu u Zlatého Anděla. — Prosté nahlédnutí v plán Prahy poučí, že toho třeba nebylo, jelikož by nová komunikace vyústěním na Josefské náměstí našla vhodného a dostatečného v každém směru pokračování ve stávajících ulicích, a nemusela by tudíž nevyhnutelně býti vedena okolo Stupartů a okolo Ungelta až k Týnu.

Prostým nahlédnutím v plán Prahy se přesvědčíte, zdali nová spojovací ulice v těchto místech má význam pro Prahu, lze poznati, že provedení její nestaví se překážky nepřekonatelné, vyžadující nějakých zvláštních obětí se strany obce. Ulice ta nerušila by některý ze stávajících zajímavých pohledů ani z náměstí Josefského ani odjinud, neničila by žádnou památku dob minulých, vedena by byla valnou částí nezastavěnými a nezužitkovánými pozemky a přispěla by výhodně k upravení Josefského náměstí. Nikdo nemůže upříti význam její c) důležité komunikační linie co doplnění stávajících dlouhých ulic, které rozvojem Prahy nezmizí, které naopak ožijí a které léta čekají, aby spojovací novou ulicí byly přivedeny do účelného spojení s vnitřním městem. Hádankou by bylo neznalému našich poměrů, jak možno jest odhlasovati neprovedení potřebné ulice zástupci obce, jak možno to přes ty různé kluby a spolky, které přece jinde celou váhou svých representantů zasazují se o to, aby zájmům

různých částí města se prospělo. Kde jen zůstala ta péče o vhodné a potřebné komunikace při této příležitosti? Kde hledati příčinu takového odhlasování? Novinářské zprávy poučily nás o dvou důvodech, kterými byla rada městská vedena, hlavním důvodem bylo, aby umožněno bylo brzké postavení justičního paláce, k němuž ve Vídni byly plány již vyhotoveny.

A tu důležitou jest otázkou, zda by žádoucím upravením ulic plány zmíněné mohly býti účelně upraveny, aneb zda by potřeba bylo od plánů těch upustiti. Zajímavě by při tom bylo zvědět, zda obec, která přece o plánech těch povědomost měla, zda v čas upozornila na potřeby obecní, a zda objasnila své

Z hist. oddělení V. A. a I. — Návrh na strop paláce Černínského na Hradčanech.

hledisko, které nelze přece srovnati s tím, aby pro státní pražské stavby plány pracovány byly ve Vídni od umělců vídeňských. Další otázkou je zda by i zne-
možněním stavby justičního paláce na tomto místě, vůbec od zřízení této státu nezbytně potřebné budovy upuštěno býti musilo či upuštěno býti mohlo?

Jest pevným přesvědčením našim, že na dlouho ne a že slušelo i v tomto případě hleděti jen k důsledkům rozhodnutí takového pro zájmy a potřeby obecní a neobětovati je snad s ohledem na nějaká osobní předcházející jednání a sliby soukromé přáním z Vídně. Slušelo to tím více za okolností tak křiklavě nesprávných, jakým jest fakt objednávky plánů pro státní stavby u umělců cizích.

Přiznáváme se, že odhlasování rady městské i v tomto případě nás poučilo o tom, že o zájmy Prahy po stránce její úpravy není postaráno jak by býti mělo. Může vůbec městská rada o otázkách těchto rozhodovati bez celkového nějakého účelného a na správných závěrech zbudovaného plánu?, má rozhodovati rada městská proti mínění znalců a odborných komissí?, jest pak vůbec možnost pro komisse, jejichž práce nebývá uvážena, nýbrž jen odhlasována?, možno získati nezávislých, svědomitých, jedině trvalých zájmů obecných dbalých dělných sil?

Kam hospodářství takové povede? Odhlasuje též rada městská záležitosti právní proti návrhům a mínění právních komissí? Jest to zdravý stav, kde obec ignoruje naprosto při věcech týkajících se úpravy Prahy činitele nejpopovolanější? Jak srovnává slavné zastupitelstvo, jak vážený pan starosta plnění povinností důvěrou občanstva na ně složených se svým svědomím? Rozhodují páni v jiných věcech analogických, bez pevného celku i části zahrnujícího plánu, bez něhož není myslitelné provedení úkolu té pro Prahu důležitosti, jakým je úprava Prahy, při níž chyby nestihnou generaci jedinou. Nepochybovali jsme doposud o dobré vůli zástupitelstva obecního Praze prospívati, však skutky ukazují k tomu, že důležité otázky úpravy Prahy pojímány bývají na radnici pražské bez té vážnosti, kteráž jim vzhledem k důležitosti jejich přísluší. V té věci je chybou klamati se že bez usilovné, stálé, namáhavé práce úkoly dané vyřešeny budou tak, jak by býti měly a že snad úkoly tyto zmohou vedle svých prací komisse jiné, ať již se jmenují technická, stavební neb soupisná, které účelem svým v jiných směrech mají práce tolik, že ji zmoci nemohou. Úkoly ty při té neorganizaci práce na radnici vládnoucí nyní těžko vůbec mohou býti zmoženy tak, jak by žádoucí bylo, každé podobné odhlasování těžce znesnadňuje práci příštích pracovníků.

Hlas z radnice o uměleckých soutěžích veřejných. Ač byla několikrát vhodná příležitost, aby na radnici staroměstské vyměnily se názory o tom, co jest slušného a v zájmu uměleckých soutěží doporučitelného, přece jen zřídka na venek vyzněly názory, jež panují o věci té v kruzích na radnici vládnoucích,

proto zajímavým nám bylo místo odpovědi, již odpovídáno bylo Umělecké Besedě na připis ohledně projektované stavby paláce pojišťovny na Staroměstském náměstí, místo, které zní jako odpověď na výtky činěné v příčině okolností, za nichž vypsána byla na stavbu pojišťovny veřejná soutěž. Místo ono zní: »Dozorstvo pražské městské pojišťovny chovajíc obavu, že, jak známo, podobné konkursy úplného výsledku nemívají, a že zdržením od početí stavby důchodům ústavu by nastati mohla ztráta, objednalo si u bývalého člena umělecké komise mimo konkurs rovněž návrh na skizzu takové budovy, která by použita býti měla, kdyby uvedená obava se měla uskutečnití.« Přiznáváme, že nám místo ono bylo velmi zajímavým, z něho jest zřejmo: Že dozorstvo pražské městské pojišťovny mělo úplnou důvěru v dobrý výsledek práce objednané u architekta p. O. Polívky, a že nedůvěřovalo výsledku práce umělců soutěžících, a sice z důvodu, že, jak prý známo, podobné konkursy úplného výsledku nemívají. A tu namítá se otázka, kdy správně a svědomitě připravené umělecké soutěže u nás výsledku nemívaly? O odpověď tu sluší pány předem žádati, jelikož jinak důvody uvedené se hroutí, žádáme proto o určitou odpověď, kdy se tak stalo. Důvod druhý, že k tomuto zvláštnímu vypsání soutěže bylo přikročeno, leží prý v krátkosti doby. Prosíme tu o odpověď, proč záležitost ta byla tak dlouho ponechána nerozhodnuta? Víme, že více jak před půldruhým rokem již se mluvilo o stavbě paláce pojišťovny. Proč bylo s vypsáním soutěže odkládáno? Proto, aby bylo omluvitelným vedle soutěže honorované objednání plánů? Proč za těchto okolností byla vůbec soutěž vypisována? Bylo za těchto okolností pravděpodobno, že umělci práci a času věnují úkolu, jehož rozřešení svěřeno bylo již a to s plnou důvěrou a proti zaplacení jedinému z kolegů, jehož práce postavena byla mimo konkurs? Kdo tu rozhodnouti má, zda práce ta je lepší prací soutěžících, aneb má býti okolnosti k soutěži této povzbuzující, jak veřejně v listech bylo z radnice přiznáno, že z prací soutěžících obohatiti se má práce objednaná? Jest to slušné vypsání soutěže? Jest to slušné stanovisko oproti umělcům a jejich práci? Snad páni na radnici slyšeli, jak se soudí, a to právem, o jednání takovém mezi umělci? Ovšem podobné soutěže výsledku úplného nemívají. A zdá se, že se právě o to jednalo, aby soutěž tato výsledku úplného neměla. Nelze přece dobře ani ukrývati, kam jednání dozorčí rady směřovalo.

A proč a k čemu tyto okolky, k čemu takové neslušné soutěže, lze přece věc vyříditi jinak a bez roztrpčování; prostě proč páni v dozorčí komisi mající důvěru v umění a v práci architekta pana O. Polívky témuž stavbu své s'avby nesvěří bez těchto pro ostatní umělce urážlivých přívěsků. Věc by byla odbyta správněji než takto. Kdo bránil, aby se tak stalo, jako se na radnici stalo v jiných případech, snazší jest obhájeti jednání takové pak prostě tím, že mám v toho neb onoho plnou

důvěru a že mu práci tudíž s důvěrou svěřuji, a jest taková upřímnost neskonale sympatičtější než jednání neupřímné oproti celé řadě umělců, z něhož přirozeně hodně trpkosti vychází. Kdo zabrániti může pánům, aby po své důvěře svěřili provedení plánu pro stavbu městské pojišťovny panu O. Polívkovi, členu bývalé umělecké komise, jako svěřili provedení plánů na městskou vodárnu, Žofín a městskou tržnici beze vší soutěže panu professoru Fialkovi, jako svěřili provedení plánů městského musea panu architektu Balšánkovi.

Když by byli zase práci dle své důvěry zadali přímo bez neslušného vypsaní veřejné soutěže, nanejvýše že by se ozvaly hlasy, proč se rada městská, proč dozorčí komise neobrátila k architektu Wiehlovi aneb k architektu Vejrychovi neb k stav. radovi Mockrovi neb k profesorům Koulovi, Schulzovi, Zítkovi, k řediteli arch. Stibralovi (vesměs bývalým členům umělecké komise) aneb k architektu Münzbergrovi, Balšánkovi, architektu Kříženeckému, k prof. Podhajskému, architektu Kotěrovi neb Kepkovi, k architektu Čenskému neb Zázvorkovi a j. a j., a proč že se právě obrátila k p. arch. O. Polívkovi, a tu asi snadnou by byla odpověď dozorčí komise, která by obhájila, proč zvolila právě toho architekta a ne onoho.

Jinak páni klidně sněsti musí výčitku, že takovým vypisováním soutěže řízení konkurenční ubíjejí, proti umělcům neslušně si vedou a práva ztrácejí, vytýkají, že soutěže výsledku nemívají; takové soutěže ovšem výsledku, ku kterémuž u správných soutěží po většině se dochází, míti sotva bude.

O stavbě a úpravě nábřeží ve čtvrti Svato-vojtěšské od Bubeničkovy ohrady k divadlu národnímu dovídáme se z řeči Dra. Podlipného, kterýž ve schůzi obecních starších uvedl do slova: S assanací čtvrti Svato-vojtěšské souvisí věc, která

státí bude obec velké peníze, totiž úprava nábřeží, neboť vodní erár bude naléhati, by se s assanací upravily též poměry na Vltavě v této části. Má-li kdo chuť, aby se obec nyní pustila do stavby nábřeží, počítati musí s nákladem do millionů. — Z řeči té poznáváme, že přikročiti ke stavbě a úpravě nábřeží tohoto nynější zastupitelstvo obecní nezamýšlí.

Obnova umělecké komise. Před volbami do obec. zastupitelstva pozval starosta p. Dr. Podlipný prof. Jos. Zítka, prof. Jana Koulu a ředitele J. Stibrala, členy bývalé umělecké komise, k poradní schůzi, v níž jednati se mělo o opětovném ustavení umělecké komise. Tím, že pánům těm poslány byly pozvánky krátce před schůzí, stalo se, že nedošla v čas do schůze omluvenka prof. J. Zítka, který dlel mimo Prahu.

J. SCHUSSER.

PODOBIZNA.

Ač do schůze dostavili se ostatní dva pozvaní páni: p. prof. Koula i ředitel Stibral, přece k jednání nějakému nedošlo.

*

V čísle 8. II. ročníku uveřejnili jsme v reprodukcích návrhy na úpravu okolí kostela Trinitářského ve Špálené ulici. Z referátu z městské rady dozvěděli jsme se, že technická komise, která se projektem tím zabývala, doporučila radě městské, aby povolena byla na místě domu čís. 82—II. pouze osamocená budova, ze čtyř stran fačadovaná s ulicí 10 m. širokou mezi dmem »Domácnosti« a budovou projektovanou. Spojovací trakt komise nedoporučuje ku schválení. Důvody pro úpravu navrženou F. Ohmanem uvedli jsme v tehdejší čísle, bylo by zajímavě slyšeti protidůvody, které technickou komisí k rozhodnutí opačnému vedly. Vyčkáme ostatně v ohledu tom definitivního rozhodnutí městské rady.

*

SOCHY BROKOVA NA MOSTĚ KARLOVĚ. Již před loni přijala městská rada nabídku sochaře pana Schnircha k sestavení obou za povodně v r. 1890 rozmetených sousoší, aby komisionálně stanoveno býti mohlo, zda by jejich znovuosazení bylo možno, či bylo-li by nutno sousoší dle zbytků zachovalých a doplněných znovu v kameni provést. Tehdy byly vyžádány u sochaře Schnircha v tomto směru rozpočty. Uplynuly od doby té 2 roky a dnes dočítáme se nejasně stylisovanou lokálku, opakující jen usnešení učiněné přede dvěma lety, končící však poznámkou, že p. starosta z ohledu uměleckého je pro skupiny moderní. Vědouce dobře, že kruhy umělecké, přející za-

chování a udržování historických památek umění českého, jsou odchylného mínění, žádáme, aby ponecháno bylo rozhodnutí o tom komisi umělecké. (Viz sl. 57.)

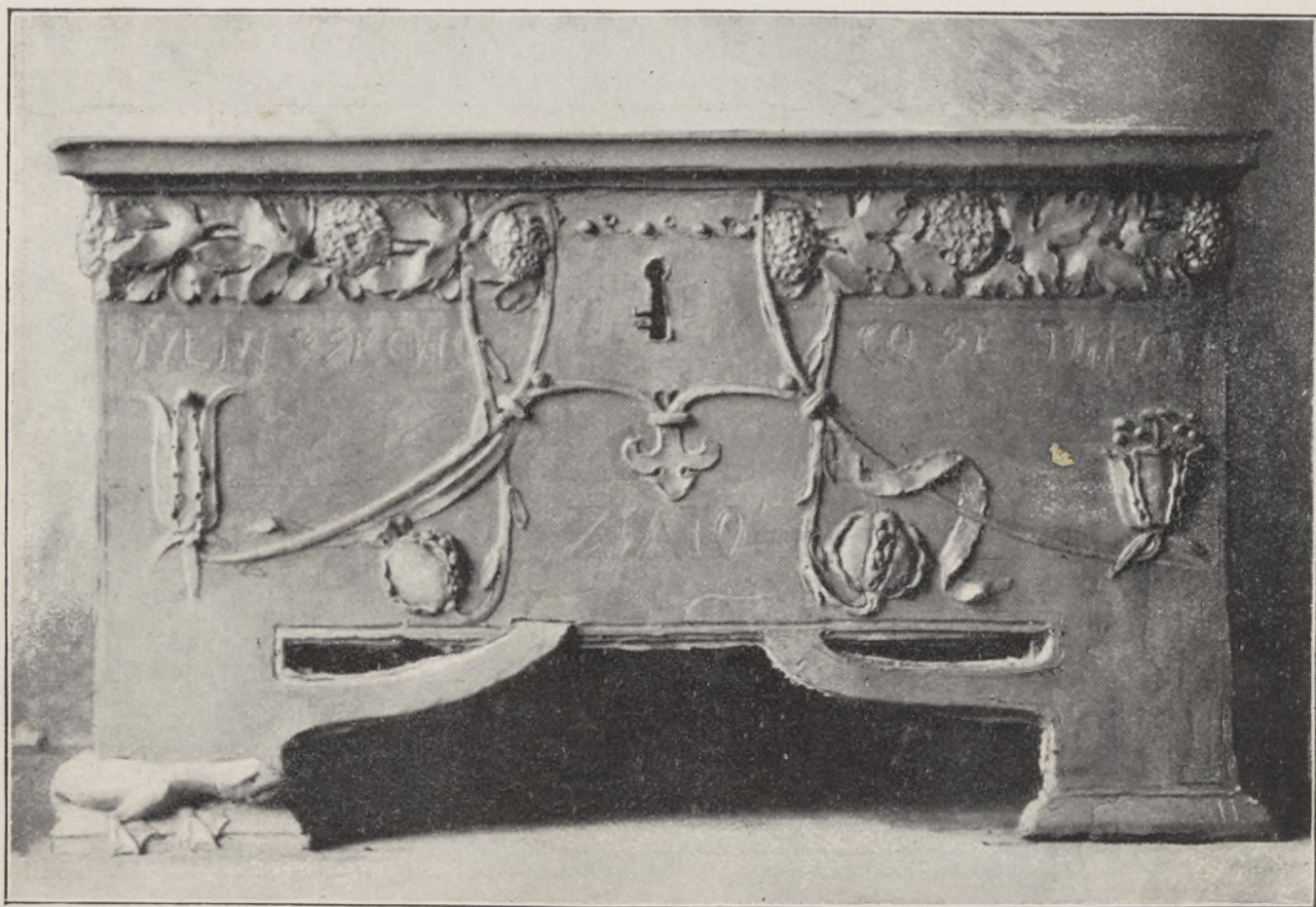
SOCHAŘSKÁ VÝZDOBA NOVÉHO KAMENNÉHO MOSTU u národního divadla, dle návrhu p. arch. Ant. Balšánka. — Zprávu o diskusi ve členské schůzi spolku »Manes« 7. X. 98., podává —ls—.

Neznajíce doslovného znění pamětního spisu p. arch. Balšánka ku městské radě pražské v záležitosti této, musíme spokojiti se jen výňatkem, uveřejněným ve »Světozoru« č. 1632. Činíme tak v důvěře, že tam vše důležité a závažné plně je obsaženo; utvrzuje nás pak v tom i dopis pana navrhovatele, zároveň se zmíněnými výňatky nám zaslany.

Citujeme z toho krátce následovně («» značí slova navrhovatelova):

»Jest skutečně zvláštní shodou okolností, že monumentální výzdoba mostů pražských má velký, myšlenkový význam. Výzdoba mostu Palackého, nejbližšího posvátnému Vyšehradu, má za podklad naše myty, most Karlův se svou skulpturální výzdobou, jedinou toho druhu na světě, jest velkolepá kamenná báseň, hymnus vítězné protireformace tak krásně vyjádřený, že v nadšení zapomínáme na pocit bolesti, který nám ponížení naše a úpadek připomíná. Příští nový most leží mezi oběma, i jest přirozena myšlenka, aby i výzdoba sochařská za podklad měla dobu ležící mezi dobou mythickou a dobou našeho úpadku pobělohorského. Přirozeně upírá se náš zrak na nejslavnější dobu našich dějin, periodu husitskou, jejíž sláva ozařovala a prohřívá dobu národního našeho znovuzrození.«

Výzdoba nového mostu má tedy býti jaksi pomníkem této zářivé periody vůbec, a jak dále se navrhuje pomníkem Husovým zvláště, z toho důvodu že navrhovatel »pokládá umístění Husova pomníku na staroměstském Velkém náměstí za nemožné a to nikoli, prý, pro odpor zásadních protivníků, nýbrž spíše pro místní a realní překážky,« t. j. »vzhledem k příští regulaci náměstí. Toto nalézá se v počátečním stadiu obrozovacím. Radnice sama musí se zvětšiti a přestavěti, severní strana náměstí padne v době nejbližší, ulice Melantrichova má se při vyústění svém rozšířiti, taktéž

J. ECK.

NÁVRH NA SKŘÍŇKU.

ulice Michalská a Karlova. Jaké tvářnosti nabude tu budoucí Velké a Malé náměstí, nelze dnes nikomu tušiti. Ježto postup asanace a regulace Starého města nijak předvídati nelze.« (sic!)

»Proto možno říci, že otázka postavení Husova pomníku na Staroměstském náměstí daleko jest nás vzdálena, jestliže mocnější poměry ne učiní je vůbec nemožným.« (sic!)

»Nížepsaný (t. j. arch. Balšánek) nepokládá se sice za oprávněna proti mínění valné části veřejnosti a umělecké ankety stavěti mínění svoje, přes to však pronáší veřejně ten názor, že pomník Mistra Jana Husi pro Velké náměstí Staroměstské se nehodí, jelikož v lidu českém v dobách příznivějších musí nastati hnutí, aby tam postaven byl pomník prvnímu našemu z lidu zvolenému králi a dále pomník mučedníkům Bílé Hory . . .«

»Není proto záhodno vzíti v úvahu jiná místa k účelu tomu se hodící? Míst toho významu historického, jako náměstí Staroměstské, najdeme sotva v obvodu Prahy staré, jistě však v Praze obrozené.«

I navrhuje arch. Balšánek z přímá: »Za podklad výzdoby sochařské příštího kamenného mostu u Národního divadla volena buď doba husitská a hlavním centrem jejím budiž pomník Mistra Jana Husi« (alternativně, jak nž navrhovatel píše, »pomník Žižkův«).

»Pro tento účel příští kamenný most skytá zrovna ideální místo. Má své centrum schopné nejvýznamnějšího řešení architektonického, jež dopouští roztržení soch dle významu mužů.«

Ku konci návržení p. architektem městské radě tito členové smíšené komise:

1. Dva historikové (p. prof. J. Čelakovský a Frant. Dvorský).
2. Předseda Umělecké Besedy p. Jar. Schnirch.
3. Předseda Jednoty výtvar. umělců p. prof. Jos. Myslbek.
4. Dozorstvo mostu pp. prof. Petrlik a arch. Beneš.
5. Navrhovatel arch. A. Balšánek.

*

Musíme říci, že se nám prvá část návrhu p. Balšánkova velice zamlouvá: t. j. ta, kde mluví se o významu výzdob obou sousedních mostů a o doplnění jeho výzdobou třetí. Viděli jsme v tom kus logiky i možnost splnění povinného holdu té velké době dějů národa českého způsobem opravdu nesevšednějším.

Když jsme ale četli dále, že při té příležitosti počítáno také na to, jak by odstraněno býti mohlo bolavé místo ze záležitosti postavení pomníku velikého mučedníka kostnického — tu nás zamrazilo — — K té prvé části panu architektu gratulujeme; přejeme mu, aby našla porozumění u městské rady, aby pro návrh jeho zvedly se ruce všech, tu projevíli jsme radostně i svoje přání, abychom dalšího vyřízení se dočkali spolu s panem navrhovatelem přes to pozdvižení, které zajisté v jistých

táborech povstane a které do dnes ohrožuje rozhodný krok v záležitosti pomníku Husova na náměstí Staroměstském, takže, jak praví pan navrhovatel, »otázka postavení jeho na témž místě daleko jest nás vzdálena.« — Pan architekt sice mocné ty poměry pokouší se klásti jinam, my ale v. díme, že ani asanace ani regulace Starého města tu nevdí ani nerozhodují. A kdyby? O abstraktní assanaci a regulaci rozhodují konkrétní osoby — těm při pevné vůli by se už poda. ilo čeliti »poměrům mocnějším.« — Leč jaké nucení koho kam? stalo se před časem, že »valná část veřejnosti a anketa umělecká« rozhodly se proti vážným důvodům jiné části veřejnosti a jiných kruhů uměleckých pro náměstí Staroměstské; z toho povstal zmatek jakýsi, kompromissnímu regimu na radnici nepřijemný, k jehož odstranění považujeme pak nyní za nejméně vhodn. prostředek znova proti oběma těmto částem »veřejnosti a proti anketě umělecké a jiných kruhů uměleckých« hledati místa, která by ani svým historickým, ani representačním významem neodpovídala významu Husovu.

A místem takým je i střed nového mostu, nevhodný pro pomník těch rozměrů, jaké každému při představě mistra Husi tanou na mysli. Jako na jedné straně účinně by působila různá skupení této částečné »viae triumphalis«, tak s druhé strany naprosto bez dostatečné distance byl by pomník Husův pouhým stejně cenným i stejně významným článkem v řetěze skupin ostatních. To také pan navrhovatel dobře cítil, kresle obě svoje varianty z ideálního, nestávajícího stanoviska s tak vysokým horizontem, aby v pohledu celou koncepci vyjádřiti a význam středního »pomníku« zvýšiti mohl. — Hus dále zdá se nám postavou příliš vznešenou a posvátnou, než aby sloužití měla za provokační prostředek proti figuře »imaginerního světce« na mostě Karlově; a nevíme, jak by se pak srovnávala ta fakta, když by městská rada jednomu světcu na oslavu pomník vztyčujíc druhému, protivnému, rovněž na oslavu rakety a ohňostroje vypalovati dávala.

A jsme přesvědčeni, že by si toto ani pan navrhovatel, ani jiní soudní lidé nepřáli, aby k takovýmto demonstracím jednoho svatého proti druhému každoročně přicházelo.

Nechť jen popřeje se pomníku Husovu takového místa, jaké jeho významu národnímu přísluší, nechť jen zůstane kámen hlásající slávu jeho ve středu těch měst, jimž před staletími čistotu charakteru a lásku k svému národu hlásal. — — —

Vracíme-li se k širšímu návrhu původnímu, je to jen důkazem, jak velice bychom uskutečnění jeho přáli — zlomyslnou poznámku o ozbrojených sborech měšťanských, defilujících před skupinami chrabrých bojovníků božích, přecházíme bez povšimnutí: bohda změní se čas i lidé. — Jiná věc více se nás dotýká:

Stojíme před projektem s velikou koncepcí — myšlénkou pojí se tu tři monumentální stavby k sobě, myšlénkou váže se při nejnovějším projektu skupina ke

skupině, postava k postavě, podávajíc obraz velké, heroické epochy našich dějin. —

A tu namane se nám před zraky i okolí těch sousoší a s tím otázka, zda architektura svou mluvou formovou dává zamýšlené výzdobě skulpturální pravý základní souladný ton? A upřímné odpovědi je doznati, že při architektuře navržené panem architektem Balšánkem postrádáme naprosto, čeho by jistě a vším právem požadováno bylo na skulpturální výzdobě, totiž aby vzhledem k době, kterou má připomínati a již má oslavovati, byla při jednoduchosti rázovitou, svou, cele prodchnutou tou hrdinou a úsilovnou snahou za pravdou, která charakterizuje ty veliké hrdiny doby husitské. Nám v tomto případě nedostačuje obvyklá korektnost a správné užití odjinud známých architektonických detailů, zde žádáme, aby i architekt zanotoval rázně husitskou, aby kompozice jeho byla vhodnou ouverturou k té hymně, kterou balvany soch příštím věkům pěti mají o slavných dobách minulých. Odpustili bychom mu všechno bohatství detailů, římsovi, kuželky, dekorativní zástřeší, kdyby trefil jednoduchým způsobem účelu přiměřeně rázovitě sformovati a upravití most, jehož veliké klenuté oblouky svým dekorativním účinem jsou motivem nad jiné pěkným a vděčným, kdyby trefil týž sformovati tak, aby navržená výzdoba skulpturální měla jednolitou, silnou, význačnou basis, z níž by vhodně vyrůstí mohla souměřitelná část. — Při projektu, jehož reprodukce nám byla zaslána, toho nevidíme.

Připomínáte nám Karlův most a různorodost spodní stavby s výzdobou figurální? I my na něj vzpomněli. Ale tu jsou docela jiné okolnosti — na mostě Karlově pracovala století bez určité jednotné koncepce. Dnes povstati má nový monument stavitelství a sochařství českého, a tu by bylo nejvýše žádoucí, aby byl myšlenkou i umělecky celistvý. Přáli bychom si, aby nebylo znát, že k původnímu, hotovému projektu přistoupila nová znamenitá myšlenka teprve tehdy, když už nemohla býti s ním organicky sloučena. Proto má-li k sochařské výzdobě mostu nového dojít tak, jak ji pan architekt Balšánek navrhuje, je nejvyšší na čase,

aby se slavná městská rada o tom ihned rozhodla. Pak bude na panu projektantu, aby svou uměleckou práci zajistil zdar sympatického návrhu na výzdobu skulpturální. — —

*

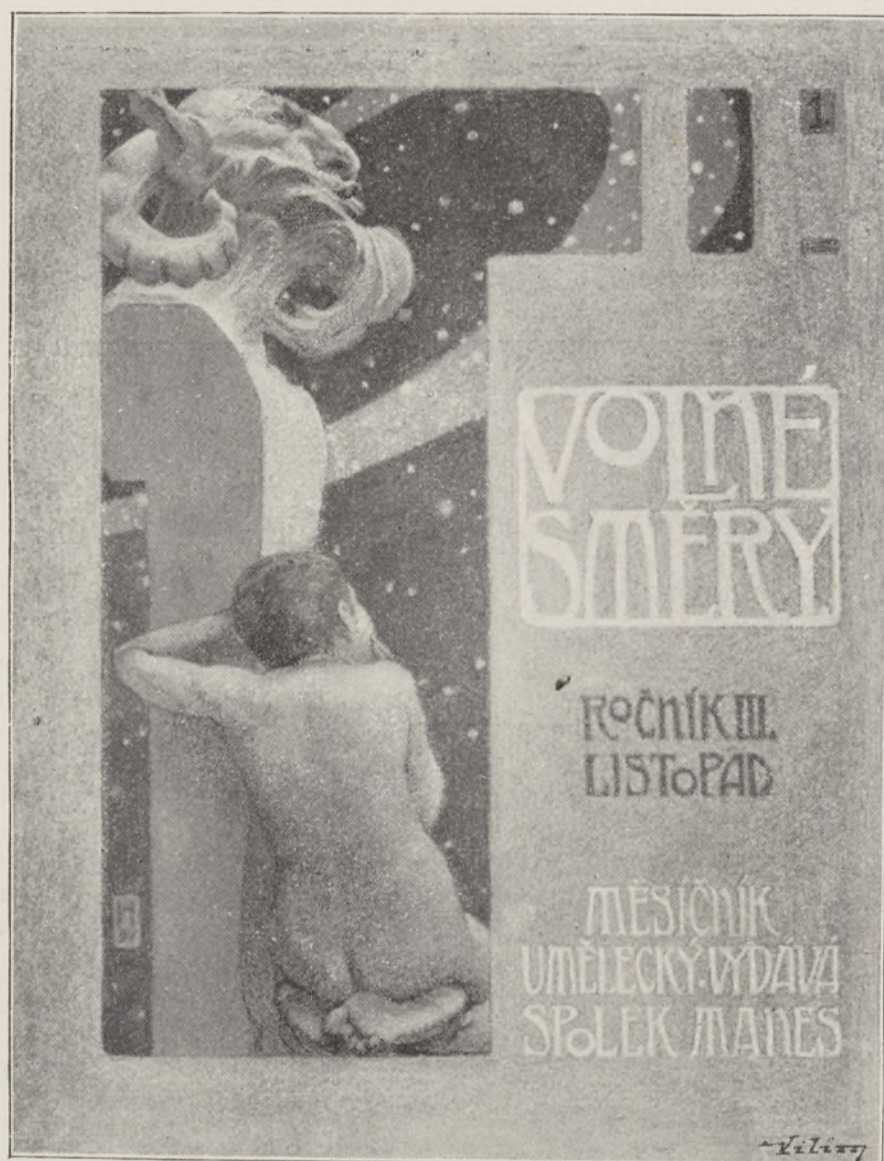
S navrženou komisí nesouhlasíme, jednak z ohledu toho, že by umělci v této významné umělecké poradě proti vědátorům a odborníkům stavebním byli v patrné menšině, jednak z ohledů, které dále uvádíme. Považujeme

řešení každé tak vážné otázky za věc všeobecné důležitosti, věc, kterou obíratí by se mělo umělectvo české co celek. Je to sice smutné, ale přiznati to musíme, že poměry v umělectvu našem jsou takové, že pro různé osobní záležitosti nemožno celek dostati k jediné důstojné schůzi.

Porady o výstavě pařížské i vídeňské, roku loňského konané, byly toho smutným dokladem. Panu navrhovateli jsou poměry ty známy a hleděl proto odpomoci si tím, že navrhl jména dvou umělců, jež neodůvodněně spojuje s jich funkcí spolkovou, kterou po případě v čase porad zastávají nebudou. Dle návrhu jeho zastoupeny pak Umělecká Beseda a Jednota umělců výtvarných, to jest též Umělecká Beseda, kteráž po loňských událostech v její odboru výtvarném přestala býti spolkem umělců výtvarných, a také též jednota, která povznesenou

se cítí nad všechny malichernosti krásné Prahy a domácího umění se týkající, za to ale s celou mladší generací, sdruženou ve spolku »Manes«, jednoduše se nepočítá, ta ignoruje se stále přes to, že od ní jindy žádá se obětovného zakročení u příležitosti všech těch nesprávností, jež u nás se, zvláště ve věcích konkurencí, stávají, zakročení takového, jakému umělecká sdružení starších umělců z opatrnosti chytře se vyhýbají, s tou se nepočítá přes to, že tato generace ne jednou ukázala, že stojí na takovém uměleckém nivěu, jaké u nás do dnes žádným jiným spolkem prokázáno nebylo.

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«.

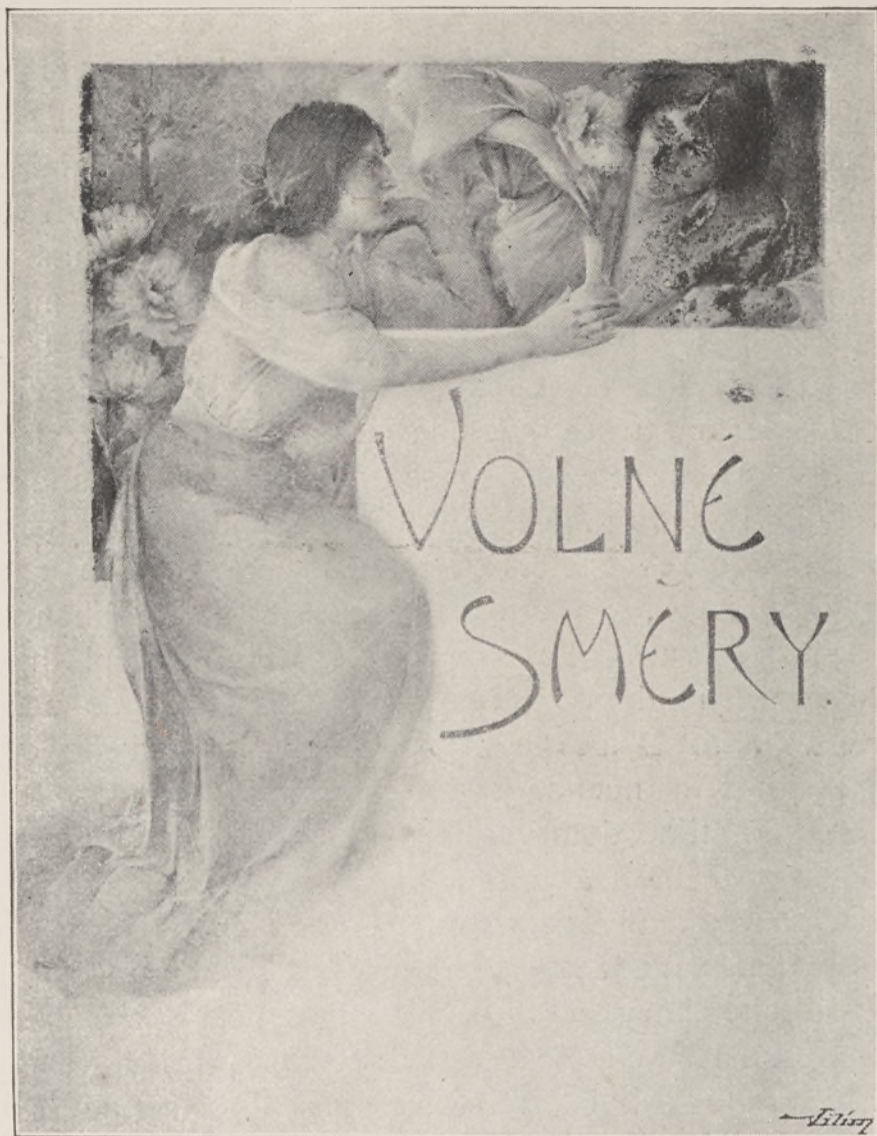

A. HOFBAUER.

CENA I.

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ.«

HESLO: »KRUH«.

KDO MÁ PRÁVO ZŘIZOVATI POMNÍKY? Okresním hejtmanům byl místodržitelstvem zaslán následující výnos: »Ministerium záležitostí duchovních a vyučování upozorněno bylo odbornými kruhy na to, že obecní zastupitelstva, jakož i komitety, které veřejné pomníky zříditi zamýšlejí, za účelem vypracování návrhů a provedení uměleckých prací často na živnostenské podniky (kamenníky a kovolitecké závody) se obracejí, které pouze v řídkých případech k umělecké koncepci pomníku a k provedení hlavních částí jeho jsou povolány. Jakkoli nelze přehlédnouti obtíže, které důkladnému zlepšení poměrů těchto překážejí, lze přece doufati, že vhodným poučováním obecních zastupitelstev mnohým přehmatům vyvarováno bude a poznání se rozšíří, že veřejné pomníky i malých rozměrů jsou měřítkem smyslu pro umění a uměleckého tvoření národa, a že pomník svému účelu tím více vyhovuje, čím více umělostí svou vábí a poutá. Základem vynesení ministeria vnitra ze dne 10. srpna 1898 žádám p. okresního hejtmana, aby za laskavého poučování obcí vlivem svým k tomu působil, aby při zřizování veřejných pomníků vypracování návrhů a provádění uměleckých prací výkonným umělcům buď přímo anebo cestou soutěže svěřováno bylo a aby jim v čistě uměleckých otázkách rozhodný vliv byl zachován.«

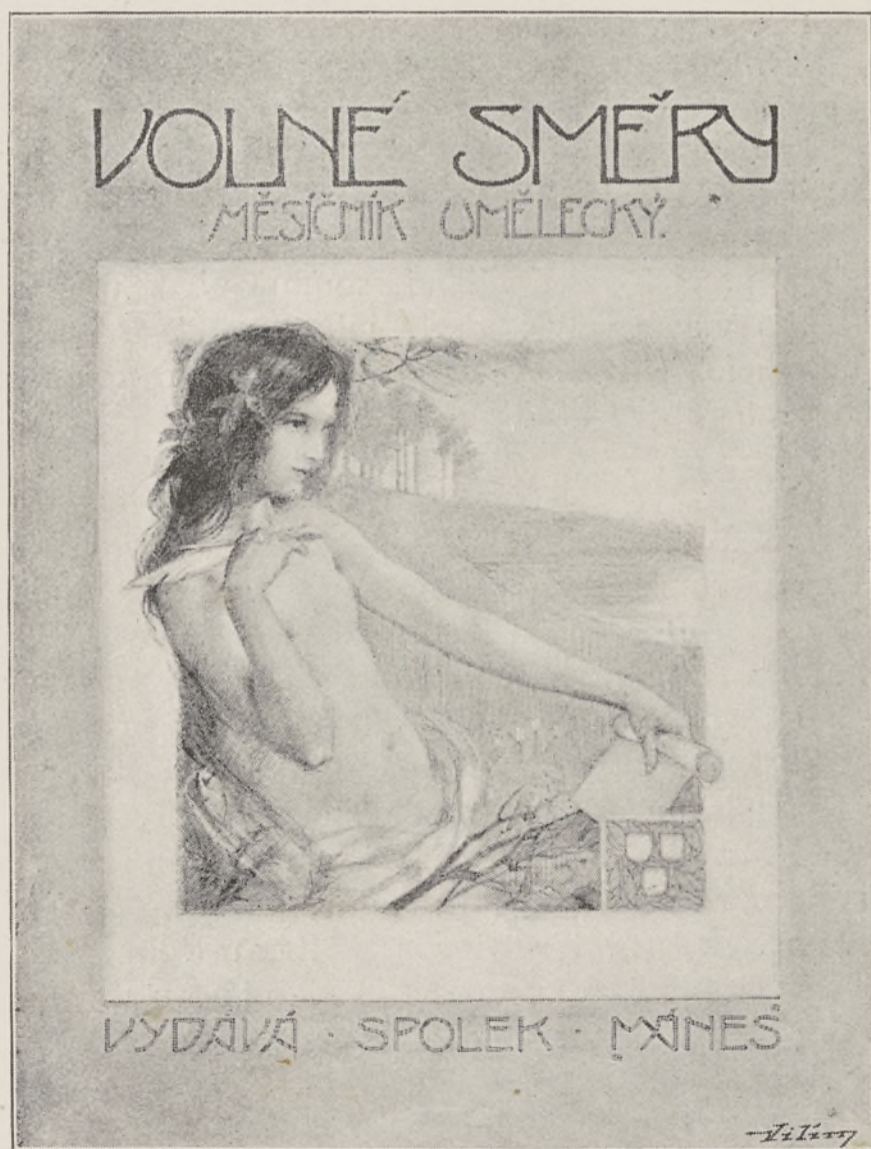
Tuto lokálku ve dnech 8. října přinesly denní listy naše, a poněvadž má trochu vztahu k poměrům našeho venkova i královského hlavního města, popřáváme jí zde místa, přičiňuejíc krátkou poznámku.

Stojí to za zaznamenání, že právě se strany centralistického úřadu nejvyššího ministeria připomíná se našim samosprávným korporacím to, co by dle zdání a zdravého rozumu bylo samozřejmým. Víme však z vlastní zkušenosti, že není tomu tak, že mnohdy provedena řada nešťastných pokusů, jichž výsledek přiměl ministerstvo ku vydání podobného výnosu. Bohužel, že i král. naší Prahy týká se poslední odstavec lokálky. Doufáme proto, že sl. magistrát výnos ten doručí jednotlivým pánům radním i členům sboru, aby je poučil o jich povinnostech k umělecké komisi pražské.

A i pro venkov není nařízení to bez důležitosti; dnes, kdy tam zřizuje se celá řada pomníků, desk pamětních atd. Býváť po většině zvykem z lokálního patriotismu, opatřovati umělecké práce svého okolí místními pracovníky, z nichž mnozí postrádajíce dostatečné dovednosti odborné, dávají vznik dílům umělecky naprosto nedostatečným a v pravém slova smyslu místním ostudám, jakých by mělo býti vyvarováno.

Byli jsme svého času upozorněni na jeden, možno říci odstrašující příklad takový a zasláná nám foto-

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ.«

HESLO: »V. B. 18.«

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNYCH SMĚRŮ«.

HESLO: »MORAVA«.

grafie *) zřejmým byla důkazem oprávněného rozhořčení zasílatele. V zájmu veřejném radili bychom také venkovským listům, aby v uveřejňování posudků o podobných pracích zjednali si soudu odborníků, aby z místního vlastenectví nebylo mluveno tak příliš často o vynikajících umělcích domácích, při pracích méně než řemeslných.

Np.

*

SVOJI K SVĚMU V UMĚNÍ. Ve Schwaigrově čísle Ver Sacrum, kdež reprodukována řada jeho prací, přimlouval se vřele autor stati o umělecké činnosti Schwaigrově Hevesi za to, aby Schwaigrovi svěřeno bylo vymalování vídeňského »Rathskeller«, jemu, jako nejschopnějšímu, uměním svým pro podobné práce nejpopolanějšímu. Dovídáme se ale právě, že práce ta zadána Němci Leflerovi. Přivádíme na paměť jen pro srovnání s poměry našimi u nás, kde naši vlasteneckou společností objednává se »Bitva u Kolína«, jako druhý obraz pro »Národní galerii« u J. Ottenfelda. Na omluvu při tom je aspoň to, že očekávati lze ze stanoviska uměleckého obraz, který převyšovati bude první vlasteneckou objednávkou téže společnosti.

Np.

*) Pomník V. Marka v Libnici u Jičína.

K VÝSTAVĚ J. STYKY V TOPIČOVĚ SALONĚ. V posledních dnech měli jsme skvělou příležitost poznati, jak málo potřebí, aby kritika v oficiálních našich žurnálech dostala se do extase. Nebyli bychom se o celé té komedii, jež se u nás se Stykou natropila ani zmínili avšak mlčení mohlo by pokládáno být za souhlas. Ne, my protestujeme proti tomu stálému klamání lidmi nevidomými, kterým u nás svěřena úloha vychovávat; je to hřích, který se u nás páše naproti všemu snažení kteréhokoliv jednotlivce, který poctivě a celým úsilím svého nadání chce síly své umění věnovat. Ten u nás je ubit předem, poněvadž nepracuje dle oblíbeného, neb předpisovaného receptu, který u nás platným, jinde však již dávno věci překonanou. U nás nesmí nikdo vyjadřovat se svým způsobem, dle svého citu, nesmí přijít s něčím jiným než bylo dosud — je blázen, fanatik, domýšlivý — poněvadž si dovolil pracovat co chtěl a jak chtěl třeba byl poctivec.

Dělej však živé obrazy uboze slepené, studené, necitěné po případě zapřáhni celý ten fundus instruktus do politické káry a bude se ti dobře dařit, budeš slavným a nestačíš posílat poděkovací přípisy — abys si pro příště nikoho nerozhněval. — Nic nevadilo, že ve vážnějším tisku polském ozvaly se hlasy podivu nad »českým vkusem«, kritikové naši v slepém nadšení pro syna sbratřeného národa v jehož žilách proudí česká krev (!) jeden přes druhého vynášeli práce Stykovy. S Matejkou ba i Grotgerem byl srovnáván tento pán bez citu, div že i Řepin nebyl volán na pomoc, — vždyť i tento znám u nás dle jména — a přišli i básníci velebit Styku, jako muže darů velikých!

Za poměrů takových k nám bude i na dále docházeti jen brak, skutečně velcí lidé se nám vyhnou, neboť u nás není porozumění, které se koří umění, u nás musí být vždy sensace — a tak vezíme stále v stejném bahně, kde jinde zatím spějí ku předu není dosud zde ani chuti k tomu.

--en--

*

II. VÝSTAVA SPOLKU »MĚNES« v Topičově Saloně zahájena ve čtvrtek dne 3. listopadu o 11. hodině dopolední za hojně účasti zvaných interesentů. Salon k výstavě intimně upraven architektem A. Dryákem. Stěny nově potaženy juttou natřenou šedozeleným tónem, jež nahoře uzavřeny vlysem V. Županského, hořejší část Salonu oddělena obloukem, jenž doplněn silhouetou vavřínových stromků. draperováním hořejší místnosti docílena zdánlivě větší hloubka. Takto pořízena nutná dekorace celku, která různost děl má spojovat v nerušený, klidný, celkový dojem, a ně se hlučně hlásit na úkor vystavených děl, jak jsme měli příležitost vidět na některých posledních výstavách. — Nepřísluší nám soud vlastní práce,

zaznamenáváme proto jen pro budoucno jména zúčastněných, jsou to: Aleš, Bendlmajer, Bílek, Boudová, Braunerová, Emingrová, Hofbauer, Holub, Hudeček, Jelínek, Kalvoda, Kaván, Keimar, Klusáček, Kotěra, Krostová, Kuba, Lebeda, Mařatka, Němejc, Panuška, Pekárek, Plaška, Polák, Preisler, Schusser, Slavíček, Slaboch, Sucharda, Šaloun, Šimon, Šimůnek, Špilar K., Špilar J., Úprka, Wachsmann, Wiesner — některé jméno zde nové a mnohé chybí, celková účast však byla větší, jak o výstavě první, tak že z nedostatku místa na 50 dobrých prací nevystaveno zůstalo. Celkem jest zde zastoupeno 36 autorů 72 různými pracemi, ku kterým tentokrát přibyla architektura a moderní umělecký průmysl. Péči pořadatelů bylo, by pro nový u nás tento druh umění získávala se půda a interes, jak u laiků tak i u umělců (viz konkurenci spolku M. na plastickou vázu dekorativní) — žel, početně nepodařilo se to v plné míře, doufejme však, že při dosavadní chuti k práci posuneme se příště opět krok ku předu. Víme dobře, že dnešní celková činnost vnější jest jen nejnutnějším krokem k dosažení pole kde se skutečné, úsilovné práci každého jednotlivce plného významu i ocenění dostane.

-en-

*

PADESÁT LET RAKOUSKÉHO MALÍŘSTVÍ pojmenován II. díl letošní jubilejní výstavy vídeňské. Přiznáváme bez bolestného pohnutí, že jsme ji neviděli — jen katalog její padl nám do rukou. Umělce z Čech zastupují: Čermák Jar., z Engerthů Ed., z Führichů Jos., Laufberger Ferd., z Trenkwaldů Jos M. — Z toho vidíme, že vídeňská komise v Künstlerhause sice umělce z Čech mezi rakouské počítá, ale že o přední representanty českého umění v uplynulých padesáti letech valně se nestarala.

-ls-

*

VÝSTAVA VÍDEŇSKÉ SECESSE zahájena ve vlastní výstavní budově dne 12. t. m.

KONKURENCE NÁVRHŮ PRO BESEDNÍ BUDOVU V PLZNI. Zdá se nám, že zájem a účastnictví umělců při našich architektonických konkurencích stále ubývá. Však tomu následkem trpkých zkušeností poslední doby — hlavně v Praze — ani jinak býti nemůže.

Přirovnáme jen účastnictví a výsledky konkurencí v cizině k našim a pochopíme, proč zájem klesá, že neleží vina v netečnosti architektů českých. Alespoň ne jedině a ne hlavně. Vždyť je to někdy až zahanbující, jak je první cenou vyznamenaný, tedy konkrétně nejlepší umělec, v rozhodné chvíli ponižován, — Jinde bývají konkurence polem, které poskytuje každému možnost, aby přivedl svůj talent a svoji upřímnou, snaživou práci k platnosti. Kdo zoral, ten sklízí. Jinak u nás. Dosáhne-li i architekt první cíl

své práce — cenu, není tím ještě ničeho získáno. Toho, aby své dílo uviděl hotové, provedené, aby byl za svůj boj odměněn vyplněním své vyšší, lepší snahy, toho se bohužel v nynější době málo kdo dočká. On pouze oral, dřel a jiný sklízí vykonává nepoměrně menší práci. Jistě každý z nás pochopí a v určitých případech uzná, že není ta relativně nejlepší práce také vždy dobrou prací, prací, jež by zasluhovala, aby byla provedena. Než smutné a pro nás zahanbující je při tom, že takový postup, jenž bývá jinde mimořádným u nás zdomácněl jako by už ani jinak býti nemohlo, a že motivem jeho u nás je veliká protekce. Čistě osobní momenty — že takto i nejvytrvalejší snaha ochabne a talentované síly systematicky se umrtvují, je zřejmo. Tím svému umění neprospějeme, tím se přivedí bezpečným způsobem úplná stagnace. A k tomu přece konkurence na světě nejsou! Vždyť mají býti školou a ideálním závodním štátem. — Však již zřejmě se ukazují přirozené následky takových smutných poměrů: tam kde čekáme umělce, tam se rozvětňuje kasta obchodníků a diletantů.

Při konkurenci o besední budovu v Plzni sešlo se 24 návrhů. $\frac{3}{4}$ z nich nedosahuje ani střední úrovně. Smutný, přemutný to doklad. Přirovnáme jen opět procentuelní kvalitu konkursů nejbližších našich sousedů — Němců říšských i rakouských!

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«.

HESLO: »PERSIUS«.

Cenu první i druhou obdržel pan architekt prof. Čenský z Plzně; ceny třetí se dostalo pp. arch. Němcovi, Bendelmajerovi a Weichertovi. Čestné uznání uděleno třem projektům s označením: hvězda v kruhu, »chval cizinu, ale zůstávej doma« a tři znaky.

Pokud se půdorysů týče, byl program snad úplně vyčerpán. Každý z jmenovaných projektů poskytuje v té části něco zajímavého; půdorys I. ceny vyhověl programu úplně. Že znalost místních poměrů tomu napomáhala, je pochopitelné. Místo stavební jest úzké a bylo proto nutno, posunouti sály do zadní části budovy. Přístup k nim následkem toho umožněn toliko nepěknými dlouhými chodbami. — Jedině projekt III. ceny se takové nepřijemné komunikaci vyhnul; však kratší cesta se stala klikatou a málo monumentální. — Ze zahrady zbývá pouze nepatrná část a světlo a vzduch mají málo přístupu do komplexu zastaveného. Dle našeho mínění dokázala konkurence, že by bylo záhodno na tuto významnou budovu věnovati větší stavební plochu. Architektonická část projektů byla patrně pod vlivem jmen, jež porota vykazovala, pracována. V porotě zasedali vedle některých indiferentních osobností, pouze zástupci směru české renaissance. Tím se snad i účastenství na soutěži zmenšilo. Za individuálně - umělecky nejlepší práci si ceníme fačadu ceny třetí, avšak i tato dýše úplně středověkým duchem předposledních staveb Ohmannových v Praze. Masy jsou dobře rozčleněny a detail s talentem studován.

Nejslabší z projektů uvedených jsou ty, jež patrně s ohledem k porotě vynuceně pracovány byly v české renaissance: alternativa II. cenou poctěná a projekt s heslem »chval cizinu etc.« označený. — s—

*

SOUTĚŽ NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«, (viz č. 10., II. roč.) dopadla potěšitelně, ve stanovené lhůtě došlo celkem 21 návrhů — vesměs z řady mladých — interessantních provedením i pojetím. Konkuruje zvoleni do jury Vojt. Hynajs a K. Klusáček, zástupcem spolku delegován St. Sucharda. Osm návrhů opatřených těmito hesly: »Řeřichy«, »Kruh«, »pod sklem«, »umělecké štítky v kruhu«, »V. B. 18.«, »Za vzorem«, »Morava«, »Perseus« vzala jury v užší

úvahu. Z těchto pak udělila jury jednohlasně cenu 100 zl. za právo reprodukční návrhu »pod sklem« jehož autorem shledán A. Hofbauer, jenž se pak uvolil provésti reprodukci v originální litografii, když mu byla povolena dodatečně ještě jedna barva. — Téhož dne (7. října) rozhodla jury sestávající z K. Klusáčka, Stan. Suchardy a Jos. Schussera nad 8 návrhy k soutěži na plakát »Vol. Směrů«. Cena udělena návrhu označenému »šipkou«, jehož autorem je O. Homoláč. Návrhy obou těchto soutěží vystaveny a přístupny byly 14. října ve spolku.

*

K SOUTĚŽI NA PALÁC MĚST. POJIŠŤOVNY.

Komise ku prozkoumání předložených pěti projektů rozhodla, že ani jeden z nich nevyhovuje podmínkám soutěže. Pokud se týče relativní jejich ceny, navrhla jury, aby třem projektům přiřkla se cena 1500, 1000 a 800 korun. Po otevření obálek dotýčných projektů shledáno, že autorem prvního je p. Em. Příhoda, druhého p. Em. Roháček (oba z kanceláře pana arch. Polivky) a třetího p. Frant. Sander.

*

PUVIS DE CHAVANNES, jeden z největších umělců tohoto století zemřel dne 24. října t. r. v Paříži ve stáří 72 roků. Ocenění činnosti jeho přinesou »Volné Směry« v příštím čísle.

*

Ministerstvem kultu a vy-

nčování jmenování skutečnými učiteli na c. k. umělecko - průmyslové škole v Praze malíř K. V. Mašek pro ornamentální kreslení a malování a arch. Jan Kotěra pro dekorativní architekturu, jako zástupce prof. F. Ohmana po dobu jeho dovolené.

*

V tomto čísle přinášíme reprodukce dvou návrhů na plakát II. výstavy spolku »Manes«, dále ukázky z téže výstavy: A. Hudeček, Potok, J. Pekárek; Studie, L. Kuba, Cihelna v lese, J. Schusser, Podobizna. Benešovy návrhy koberců (chybně tištěno tapety) a Eckův návrh (ze školy prof. Kastnera) na vyřezávanou skříňku cechovní, jsou ukázky mladé tvorby na poli uměl. průmyslu. Dále J. Preislera, Vzpomínka a 8 vyobrazení ku článku »Historické oddělení výstavy architektury a inženýrství v Praze«. Reprodukce šesti návrhů na obálku V. S. a linka Hradec ké ho doplňují referát o soutěži na obálku V. S.

ZE SOUTĚŽE NA OBÁLKU »VOLNÝCH SMĚRŮ«.

HESLO: »ŘEŘICHY«.